DOCENTENHANDLEIDING

FILM

DE CONCURRENTEN

Nederlandse Mededingingsautoriteit

ThiemeMeulenhoff

Colofon

Auteur: Ton Bielderman

Met dank aan: Stefan Vollering, Pablo Amador Sanchez, Loes Broer-Nieuwenhuis, Judith van Tartwijk

Vormgeving, opmaak: Uitgeverij ThiemeMeulenhoff, Amersfoort

Illustratieverantwoording

Bleck Media, Houten

Meer informatie

www.deconcurrenten.nl

Eerste druk, eerste oplage

© NMa, Den Haag, 2012

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 Auteurswet j° het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl., dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden. Voor meer informatie over het gebruik van muziek, film en het maken van kopieën in het onderwijs zie www.auteursrechtenonderwijs.nl.

INHOUD

1) OPZET 4

Inleiding 4

Doelstelling 5

Doelgroep 5

Relatie met examenprogramma's HAVO en VWO 6

Handleiding bij De Concurrenten 8

Hoe de film en het lesmateriaal te gebruiken? 8

Aansluiting bij relevante leermethoden 9

2) HANDLEIDING BIJBEHOREND LESMATERIAAL 11

2A) Algemeen 11

2B) Kartelfilm als introductie in maximaal één les 19

2C) Kartelfilm en verwerking in één of twee lessen 23

2D) Kartelfilm als inleiding op keuzeonderwerp, praktische opdracht of profielwerkstuk 28

3) WERKBLADEN 32

Kartelfilm als introductie in maximaal één les 32

Kartelfilm en verwerking in één of twee lessen 43

Toetsvragen ontleend aan examenopgave HAVO 67

Toetsvragen ontleend aan examenopgave VWO 71

Antwoorden toetsopgaven 75

1) OPZET

INLEIDING

De mededingingsregels in de Nederlandse Mededingingswet verbieden concurrentiebeperkende afspraken tussen ondernemingen, waaronder kartelafspraken (zoals prijsafspraken, marktverdelingsafspraken en productiebeperkende afspraken) en het maken van misbruik van een economische machtspositie. Daarnaast bevatten de mededingingsregels een systeem van concentratiecontrole, waarbij fusies, overnames en bepaalde *joint ventures* van tevoren bij de mededingingsautoriteiten moeten worden gemeld ter goedkeuring.

NMa wordt vanaf 1 januari 2013 Autoriteit Consument en Markt ("ACM")

Het kabinet heeft in 2011 bekend gemaakt de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) gaat fuseren met de Consumentenautoriteit (CA) en de Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit (OPTA). De nieuwe autoriteit zal "Autoriteit Consument en Markt" (ACM) gaan heten. Het is de bedoeling de drie autoriteiten te laten fuseren per 1 januari 2013. In dit document wordt nog verwezen naar de NMa.[1]

DE NEDERLANDSE MEDEDINGINGSAUTORITEIT:

- ziet toe op eerlijke concurrentie in alle sectoren van de Nederlandse economie
- ziet toe op naleving van de Mededingingswet
- bestrijdt kartels, zoals prijsafspraken, marktverdeling, of productiebeperkende afspraken
- bestrijdt misbruik van economische machtsposities
- toetst fusies en overnames
- kan bij overtredingen boetes opleggen aan ondernemingen en individuele personen

De gespeelde documentaire *De Concurrenten* besteedt aandacht aan het werk van de NMa. In het bijzonder komen aan bod: de redenen en de nadelen van kartelvorming, het kartelverbod volgens de Mededingingswet en de bestrijding van kartelvorming

[1] In de film wordt telkens verwezen naar de generieke term "de mededingingsautoriteit".

door onderzoeken die de NMa opstart aan de hand van verschillende opsporingsmethoden, waaronder de clementieregeling. Het bijbehorende lesmateriaal biedt vooral leerlingen uit de bovenbouw havo/vwo de mogelijkheid zich de inhoud op een adequate wijze eigen te maken.

DOELSTELLING

De NMa acht het van belang om scholieren in Nederland bewust te maken van de inhoud en het belang van de mededingingsregels. Door sommigen worden deze regels en de schendingen ervan als relatief abstract ervaren. Mede gezien het belang van gezond ondernemerschap en de sterk toegenomen aandacht voor de handhaving van de mededingingsregels in ons land, is het ook vanuit praktisch perspectief voor toekomstige volwassenen nuttig om in een vroeg stadium kennis te nemen van de mededingingsregels en de publieke handhaving daarvan.

De NMa is verheugd dat de examenprogramma's economie havo en vwo specifiek aandacht vragen voor het werk van toezichthouders in het economisch verkeer. Dat is eveneens een belangrijke reden om een bijrage aan het curriculum te willen leveren.

Het betreffende onderwerp biedt ten slotte positieve bijdragen aan opvoedkundige aspecten zoals reflectie over bijvoorbeeld de effecten van machtsvorming en handelingsvrijheid, economische criminaliteit en bescherming van de consument.

DOELGROEP

Het project is vooral gericht op:

1. Bovenbouwleerlingen havo

2. Bovenbouwleerlingen atheneum

3. Bovenbouwleerlingen gymnasium

Als intro is de film ook geschikt voor diverse studierichtingen in het MBO en eerstejaars vervolgopleidingen HBO en WO.

RELATIE MET EXAMENPROGRAMMA'S HAVO EN VWO

Een context is een voor een leerling herkenbare situatie of gebeurtenis. In het vak economie moeten contexten worden behandeld door er met de economische bril van acht concepten naar te kijken. Deze acht concepten zijn: schaarste, ruil, markt, ruilen over de tijd, samenwerken en onderhandelen, risico en informatie, welvaart en groei en goede tijden, slechte tijden. De concepten zijn verplicht voorgeschreven volgens het examenprogramma. Ook zijn enkele contexten verplicht voorgeschreven.

Context van de kartelfilm en het bijbehorende lesmateriaal :

Oorzaken, gevolgen en bestrijding van economische marktmacht, in het bijzonder kartelvorming;

Met ook impliciete aandacht voor de verplichte contexten *prijzenoorlog* en *maatschappelijk verantwoord ondernemen.*

Concepten en explicitering examenprogramma:

Vooral de volgende concepten en expliciteringen uit het examenprogramma komen in de film en het bijbehorende lesmateriaal vooral aan de orde:

DOMEIN A: VAARDIGHEDEN

De kandidaat kan economische *concepten* herkennen en toepassen in uiteenlopende contexten. In het bijzonder komen aan bod: informatievaardigheden, standpuntbepaling en strategisch inzicht.

DOMEIN D: CONCEPT MARKT

Vraag, aanbod en toetreding:

prijs en vraag, prijs en aanbod, marktevenwicht, omzet, kosten en winst

Marktstructuur:

Maximale winst en de wijze waarop producenten hiernaar streven in verschillende marktvormen zoals volledige mededinging, monopolistische concurrentie, oligopolie en monopolie

Welvaart en economische politiek:

Inefficiënte uitkomsten die het gevolg zijn van het marktmechanisme;

Het ingrijpen van de overheid met behulp van prijsregulering en met behulp van toezichthouders op verschillende markten.

DOMEIN F: CONCEPT SAMENWERKEN EN ONDERHANDELEN

Samenwerken:

De wijze waarop de uitkomst van een gevangenendilemma tot stand komt;

De wijze waarop in een gevangenendilemma individuele of collectieve belangen worden geschaad;

Zelfbinding en reputatie en de invloed hiervan bij de totstandkoming van samenwerking.

Onderhandelen:

Samenwerkingsdilemma's bij onderhandelingen als het gaat om de verdeling van het surplus en de consequenties hiervan voor beide partijen.

HANDLEIDING BIJ DE CONCURRENTEN

In de handleiding bij de film vindt u:

- de centrale vraag/probleemstelling
- een korte beschrijving van de filminhoud
- een opgave van de vereiste voorkennis en begrippen
- extra achtergrondinformatie en links over het onderwerp/organisaties
- hoe u de film en het bijbehorende materiaal concreet kunt inzetten in uw les
- verwerkingsvragen, -opgaven en -opdrachten, in proefwerken te gebruiken toetsvragen en -opdachten en vanzelfsprekend ook suggesties voor uitwerkingen

HOE DE FILM EN HET LESMATERIAAL TE GEBRUIKEN?

De film en het bijbehorende lesmateriaal kunnen op verschillende manieren worden ingezet. In de handleiding bij de film worden vier opties nader uitgewerkt:

- Als introductie met discussiemomenten (duur: naar keuze ± 20 – 45 minuten)
- Als intro + verwerkingsmateriaal in *een* les (duur: ± 45 minuten incl. verwerkingsopdrachten)
- Als verwerkingsmateriaal in *twee* lessen (duur: 2 keer ± 45 minuten incl. verwerkingsopdrachten)
- Als basis voor een keuzeonderwerp, praktische opdracht (± 20 slu's per ll) of het profielwerkstuk (±80 slu's per ll)

De film en het lesmateriaal zijn niet gebonden aan het gebruik van een bepaalde leermethode. U kunt zelf bepalen wanneer en hoe u het materiaal gebruikt. Wel ligt het voor de hand aan te sluiten bij de door u gebruikte methode. Zie daarvoor de navolgende tabel. Daarin worden de meest relevante hoofdstukken genoemd, waarbij het NMa-materiaal kan worden gebruikt. Het gaat om de methodes die het nieuwe examenprogramma (1ste havo-examen in 2012, 1ste vwo-examen in 2014) dekken.

AANSLUITING BIJ RELEVANTE LEERMETHODEN

HAVO EXAMENPROGRAMMA 2E FASE PER 2010		
Methode	Uitgeverij	Hoofdstuk
Economie in context	Bielderman, ea ThiemeMeulenhoff	H14 Economische machtsvorming
Economie moet je doen	L&M educatief Vermeulen e.a.	H7 Samenwerken en onderhandelen H10 Markt, welvaart en economische politiek
Index	Arkel van, ea ThiemeMeulenhoff	H2 Katern Markten en welvaart H3 Katern Markten en welvaart
Kern van de economie	Heertje ea Walvaboek	H8 Markten en marktvormen
LWEO-lesbrieven	Auteurscollectief LWEO bv	Lesbrief Markt en overheid H 3 Meerdere aanbieders
Percent	Duijm, ea ThiemeMeulenhoff	Onderdeel 2 Markten Onderdeel 4 Samenwerken en onderhandelen
Pincode	Dongen van, ea Noordhoff	Hoofdstuk 4 Marktfalen Hoofdstuk 6 Samenwerken en onderhandelen
Praktische economie	Adriaansen ea Malmberg	Module 3 Markt en overheid Module 5 It's a deal!
SLO-pilot economie Experimenteel lesmateriaal	Schrijfteam docenten www.wikiwijs.nl	Module 4 Markten Module 5 Marktmissers

VWO EXAMENPROGRAMMA 2E FASE PER 2011		
Methode	Uitgeverij	Hoofdstuk
Economie in context	Bielderman, ea ThiemeMeulenhoff	H14 Economische machtsvorming
Economie moet je doen	L&M educatief Vermeulen e.a.	H7 Samenwerken en onderhandelen H10 Markt, welvaart en economische politiek
Index	Arkel van, ea ThiemeMeulenhoff	H3 Katern Markten en welvaart H4 Katern Markten en welvaart
Kern van de economie	Heertje ea Walvaboek	H5 Consumenten, producenten en markten H8 Strategische spelen H9 Marktvormen
LWEO-lesbrieven	Auteurscollectief LWEO bv	Lesbrief Micro H 4 Gedeelde macht
Percent	Duijm, ea ThiemeMeulenhoff	Onderdeel 2 Markten Onderdeel 4 Samenwerken en onderhandelen
Pincode	Dongen van, ea Noordhoff	Hoofdstuk 4 Marktfalen Hoofdstuk 6 Samenwerken en onderhandelen
Praktische economie	Adriaansen ea Malmberg	Module 3 Markt en overheid Module 5 It's a deal!
SLO-pilot economie Experimenteel lesmateriaal	Schrijfteam docenten www.wikiwijs.nl	Module 8 Marktmacht en marktvormen Module 9 Speltheorie

2) HANDLEIDING BIJBEHOREND LESMATERIAAL

2A) ALGEMEEN

KERNVRAAG

Waarom en hoe ontstaan kartels, wat zijn daarvan de nadelen en hoe kunnen toezichthouders ingrijpen?

BESCHRIJVING VAN DE FILM

Arthur Mens neemt binnenkort het productiebedrijf van zijn vader Wim over: MENS-snacks.

MENS-snacks produceert onder meer frikandellen, kroketten, bamischijven en nasiballen. De enige concurrent is LA CROQUETTE bv. Deze onderneming wordt geleid door Peter Bouwman.

Vader Wim stimuleert zoon Arthur een actief marketingbeleid te voeren. Omdat Wim de zaak binnenkort overdraagt aan zijn zoon anticipeert Wim daarbij op mogelijke reacties van concurrent LA CROQUETTE bv. Die concurrent kan immers proberen te profiteren van de directiewissel van Wim naar Arthur. Een mogelijkheid daartoe is om door een prijsverlaging marktaandeel proberen te winnen.

In een uitkomstenmatrix laat Wim de gevolgen zien van mogelijk prijsbeleid voor de winst van de beide concurrenten. Hij vraagt Arthur de conclusie te trekken of MENS-snacks de prijzen wel of niet zou moeten verlagen, zonder te weten of en hoe LA CROQUETTE zal reageren.

ER VERSCHIJNT EEN VRAAG AAN DE LEERLINGEN:

Wat zou jij doen? Zou jij de prijzen wel of niet verlagen? Daarbij blijft de uitkomstenmatrix in beeld.

Optie 1 De docent zet de video zo'n 5 minuten in de pauzestand. En discussieert met leerlingen over de te volgen strategie, of laat de te kiezen strategie individueel door elke leerling op het werkblad beargumenteren. Daarna wordt de film weer vervolgd.

Optie 2 De docent laat de film gewoon doorlopen.

Wim legt met behulp van de uitkomstenmatrix uit dat er eigenlijk niets valt kiezen. De beide concurrenten zitten gevangen in een dilemma van noodgedwongen prijsverlaging, terwijl handhaving van de prijzen in het voordeel van beiden zou zijn!

Hoe dan ook, het komt tot een prijzenoorlog tussen LA CROQUETTE en MENS-snacks. Nadat beide bedrijven hun winsten zien slinken, neemt Peter Bouwman van LA CROQUETTE het initiatief om Arthur te benaderen om de concurrentie te beperken. Zij spreken af de prijzen in een aantal stappen weer te verhogen. De zaken gaan weer uitstekend. De prijzen bereiken recordhoogten. Vader Wim vindt het prijsbeleid van zijn zoon maar niks. Gewoon geluk, dat LA CROQUETTE de prijzen ook verhoogde.

Arthur beseft pas na een tv-interview met econoom Drs. A.J. Bielderman, dat deze kartelvorming verboden is. En dat de boetes bij overtreding van de mededingingsregels erg hoog kunnen zijn. Ook hoort hij van het bestaan van de clementieregeling. Deze regeling houdt in dat de ondernemer die als eerste het kartel aan de mededingingsautoriteit bekent, geen boete hoeft te betalen.

IN BEELD VERSCHIJNT OPNIEUW EEN VRAAG AAN DE LEERLINGEN:

Wat zou jij doen? Zou jij het prijskartel opbiechten? En wat zou je doen als je concurrent zich bij de mededingingsautoriteit zou melden?

Optie 1 De docent zet de video zo'n 5 minuten in de pauzestand. En discussieert met leerlingen over de gestelde vragen. Of laat de vragen door elke leerling op het werkblad beantwoorden. Daarna wordt de film weer vervolgd.

Optie 2 De docent laat de film gewoon doorlopen.

In een telefoongesprek met Peter Bouwman spreekt Arthur zijn zorg over hun prijskartel uit. 'Niets aan de hand', vindt Peter. Terwijl hij voorwendt op Schiphol te staan voor een korte vakantie stapt hij, nog tijdens het telefoongesprek, het kantoor van de mededingingsautoriteit binnen.

Medewerkers van de mededingingsautoriteit doorwroeten de administratie in het kantoor van MENS-snacks. Sven Bakker van de autoriteit maakt duidelijk waarom ze er zijn. Arthur is helemaal van de kaart. Hij is doodsbenauwd voor de boetes en voor de goede naam van de door vader Wim opgebouwde zaak. Het verrassende slot zorgt weliswaar voor opluchting maar tevens voor een goede les voor de toekomst.....

VEREISTE VOORKENNIS EN BEGRIPPEN

VOORKENNIS

Het is verstandig de film en het lesmateriaal niet eerder te gebruiken dan na behandeling van enige elementaire begrippen/onderwerpen als

- afzet/omzet, kosten en winst
- gevangenendilemma (tenzij de matrix in de film wordt gebruikt als uitleg van het dilemma)

BEGRIPPEN

In de film komen de volgende economische begrippen/onderwerpen/methoden expliciet en impliciet aan de orde:

- afzet, omzet, kosten en winst
- marketing, in het bijzonder prijsbeleid en prijzenoorlog
- markt, concurrentie en marktgedrag
- gevangenendilemma, pay-off-matrix en strategisch inzicht
- kartelvorming (redenen, soorten, nadelen voor samenleving)
- mededingingswet
- mededingingsautoriteit
- clementieregeling NMa
- (im)moreel economisch gedrag

ACHTERGRONDINFORMATIE EN LINKS

KARTELVORMING

In een *kartel* spannen ondernemingen uit eenzelfde bedrijfstak samen met het doel de onderlinge concurrentie uit te sluiten. In een *prijskartel* worden bijvoorbeeld prijsafspraken gemaakt of er wordt informatie over toekomstige prijzen uitgewisseld. In een *productie*- of *quotumkartel* maken ondernemers afspraken over productiebeperking om de prijzen op te drijven. Onderlinge concurrentie valt zelfs helemaal weg in een *rayon-of marktverdelingskartel*: de bedrijven verdelen afzetgebieden onder elkaar. Kartelvorming is strikt verboden.

Links

Voorbeelden van kartelvorming in de praktijk en voorlichting over kartelvorming en kartelbeleid vindt u in de onderstaande internetvideo's en - artikelen:

Kartelvorming in de praktijk

Boetes in de wasmiddelenindustrie (NOS-journaal; duur: 41 seconden, 2011):
http://www.youtube.com/watch?v=mMWXfU84Fu8

Garnalenvissers beboet voor prijs- en vangstafspraken (RTV-noord; 2.05 min. 2011):
http://www.youtube.com/watch?v=7iRFOROErI4

Heineken-en-Bavaria-krijgen-lagere-boete-voor-prijsafspraken (RTL-Z , 59 sec.2011):
http://video.iex.nl/Beleggen-Video/4599/Heineken-en-Bavaria-krijgen-lagere-boete-voor-prijsafspraken.aspx

EON krijgt boete van Europese commissie wegens dwarsbomen kartelonderzoek (2.05 min. 2008):
http://www.youtube.com/watch?v=i4NuTa7lKPY

Zembla over bouwfraude (Zembla, Duur: 39 minuten, 2006):
http://zembla.vara.nl/Afleveringen.1973.0.html?&tx_ttnews%5Btt_news%5D=802&tx_ttnews%5BbackPid%5D=1963&cHash=a40105ddc6df9da0cf3d222ec115faa3

NMa verdenkt huizenhandelaren van kartel (www.zie.nl, Duur 39 seconden):
http://www.zie.nl/videos/overige/NMa-verdenkt-huizenhandelaren-van-kartel/m1gz3xvfh8jh

Meelsector beboet (NOS-journaal, Duur: 1 minuut en 18 seconden 2010):
http://nos.nl/artikel/207067-meelsector-beboet-om-kartelvorming.html

Voorlichtingvideo's

Voorlichtingsfilm NMa over het clementiebeleid:
http://www.youtube.com/watch?v=6ksOVTCkmSg

Engelstalige sites met talloze links naar video's, games, strips en nog veel meer (les)materiaal over concurrentie, kartelvorming en (internationale) wetgeving:
http://chillingcompetition.com/2011/02/02/antitrust-oscars/
http://chillingcompetition.com/2011/02/03/more-competition-related-entertainment/
http://chillingcompetition.com/2011/06/29/oft-goes-to-hollywood/

Artikelen
Unilever krijgt forse boete van Europese commissie wegens verboden prijsafspraken:
http://www.europanu.nl/id/viogfcaibozf/nieuws/unilever_krijgt_forse_boete_van_europese?ctx=vh6ukzb3nnt0

Megaboete voor Air France-KLM wegens kartelvorming:
http://www.elsevier.nl/web/Nieuws/Europese-Unie/280816/Megaboete-voor-luchtvaartmaatschappij-Air-FranceKLM.htm

NMa-boete voor thuiszorginstellingen:
http://www.zorgwelzijn.nl/web/Actueel/Nieuws/Miljoenenboete-NMa-voorthuiszorginstellingen.htm

Meelsector beboet om kartelvorming: http://nos.nl/artikel/207067-meelsector-beboet-om-kartelvorming.html

MEDEDINGINGSREGELS

De Nederlandse Mededingingswet is gemodelleerd naar de Europese mededingings-regels. De mededingingsregels bestaan uit twee verbodsbepalingen, waarop ondernemingen in hun dagelijkse gedrag geen inbreuk mogen maken, en uit een systeem van voorafgaand concentratietoezicht.

Verbod op concurrentiebeperkende afspraken

Onder dit verbod vallen afspraken die tot *doel* of tot *gevolg* hebben dat de concurrentie wordt beperkt of vervalst. Kartels zijn afspraken tussen concurrenten die tot ***doel*** hebben de concurrentie te beperken. Kartels behoren tot de ernstige schendingen van de mededingingsregels. Ook afspraken die niet tot doel maar wel tot ***gevolg*** hebben dat de concurrentie wordt beperkt vallen onder dit verbod. Dit laatste type concurrentiebeperkende afspraken, die we geen kartels noemen, kan soms toch zijn toegestaan als, kort gezegd, de economische voordelen daarvan opwegen tegen de economische nadelen. Bijvoorbeeld wanneer door samenwerkende ondernemingen in de pharmaceutische industrie een nieuw medicijn wordt ontwikkeld.

Verbod op misbruik van economische machtspositie

Een onderneming heeft een economische machtspositie (ook: "dominante positie") als zij zich weinig tot niets hoeft aan te trekken van haar concurrenten, afnemers of consumenten. Een marktaandeel dat hoger is dan circa 40 procent kan een indicatie vormen voor een dominante positie. Als een onderneming een dominante positie heeft is dit op zichzelf niet verboden, maar is het haar wel verboden om daarvan misbruik te maken. Misbruik kan, kortweg, bestaan uit allerlei maatregelen van die onderneming die zijn gericht op de uitsluiting van concurrenten (uit de markt drukken, buiten de markt houden, enz.) of maatregelen die zijn gericht op het uitbuiten van klanten (toepassing van extreem hoge prijzen).

Concentratietoezicht

Concentraties zijn fusies, overnames en bepaalde joint ventures. Omdat concentraties kunnen leiden tot een vermindering van de concurrentie, moeten zij verplicht van tevoren worden aangemeld bij de mededingingsautoriteiten. De mededingings-autoriteiten kunnen concentraties goedkeuren ('groen licht'), goedkeuren onder voorwaarden ('oranje licht'), of verbieden ('rood licht').

Links

Informatie over de mededingingsregels vindt u op de onderstaande sites:
Algemeen: http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/mededinging/mededingingswet
Wetstekst: http://wetten.overheid.nl/BWBR0008691/geldigheidsdatum_20-08-2011
Europa: http://www.europa-nu.nl/id/vh25cztg84zz/artikel_81_verbod_op_kartelvorming

Toezichthouders

In Nederland houden zich verschillende zelfstandige bestuurorganen bezig met de bestrijding van mogelijke problemen op diverse markten. De Nederlandse Mededingingsautoriteit NMa, de Consumentenautoriteit (CA) en de Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit (OPTA) fuseren per 1 januari 2013 tot de Autoriteit Consument en Markt (ACM).

De Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) ziet toe op naleving van de Mededingingswet.

Website: www.nma.nl

De Consumentenautoriteit is de toezichthouder van de overheid die kan optreden tegen overtredingen van het consumentenrecht die de belangen van meerdere consumenten schaden.

Website: www.consumentenautoriteit.nl

De Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit (OPTA) houdt toezicht op de telecommunicatie - en postmarkt. Meer concurrentie op deze markten betekent: eerlijke prijzen en meer keuzemogelijkheden.

Website: www.opta.nl

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is toezichthouder op financiële markten waar het gaat om sparen, beleggen, verzekeren en lenen. Vertrouwen in de werking van die markten is cruciaal.

Website: www.afm.nl

De Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) houdt toezicht op het gedrag van alle zorgaanbieders en zorgverzekeraars op de curatieve en langdurige zorgmarkt en kijkt of zij de wet naleven.

Website: www.nza.nl

2B) KARTELFILM ALS INTRODUCTIE IN MAXIMAAL ÉÉN LES

DOEL

De NMa-film kan gebruikt worden als introductie op de speltheorie (gevangenendilemma) in relatie tot onderwerpen als prijzenoorlog, kartelvorming en het werk van de mededingingsautoriteit.

VOORBEREIDING DOCENT

Zorg voor een adequate internetverbinding met uw klascomputer en digibord of beamer. Of zorg voor de CD-rom of DVD-versie en een adequate computerverbinding met uw digibord of beamer.

Eventueel printen en vermenigvuldigen van het werkblad bij deze intro. Deze kunt tijdens de intro uitdelen aan uw leerlingen. Verder geen voorbereidingen.

TIJDSDUUR IN LES

1. Inleiding door docent (Duur: ± 3 minuten)
2. Film *De Concurrenten* (Duur: ± 17 minuten)
3. Discussie tijdens de film (Duur: ± 10 minuten)
4. Discussie/uitleg na de film (Duur: ± 15 minuten)
5. Afsluiting (Duur: ± 2 minuten)

Totale tijdsduur ±20 minuten voor 1+2, ±30 minuten voor 1+2+3 of ± 47 minuten 1+2+3+4.

INLEIDING DOCENT (DUUR: ± 3 MINUTEN)

U leidt de les vanzelfsprekend op de u bekende wijze in en besteedt daarbij kort aandacht aan de centrale vraag: waarom en hoe ontstaan kartels, wat zijn daarvan de nadelen en hoe kunnen toezichthouders ingrijpen? Waar nodig, afhankelijk van de voorkennis van leerlingen, is wat meer toelichting vereist. Eventueel uitdelen van werkbladen.

FILM *DE CONCURRENTEN* (DUUR: ± 17 MINUTEN)

U start de film en zet deze op twee momenten in de film, telkens zo'n 5 minuten in de pauzestand. Dat gebeurt wanneer uw leerlingen in de film worden aangesproken met: *Wat zou jij doen?*

DISCUSSIE TIJDENS DE FILM (DUUR: 2 KEER ± 5 MINUTEN)

Het verdient de voorkeur de film twee maal te onderbreken voor een tweetal klassikale discussiemomenten (of traditionele uitleg van uw kant).

1E DISCUSSIEMOMENT

In beeld verschijnt een vraag aan de leerlingen: WAT ZOU JIJ DOEN?

Wat zou jij doen als jij Arthur zou zijn? Zou jij de prijzen wel of niet verlagen?

Daarbij blijft de uitkomstenmatrix in beeld. U zet de video ongeveer 5 minuten in de pauzestand. En discussieert met uw leerlingen over de te volgen strategie, of laat de te kiezen strategie individueel door elke leerling op het werkblad beargumenteren. U

hoeft zelf geen antwoord op de vraag te geven, dat gebeurt verderop in de film. Daarna wordt de film weer gestart.

2E DISCUSSIEMOMENT

In beeld verschijnt een vraag aan de leerlingen: WAT ZOU JIJ DOEN?

Wat zou jij doen als jij Arthur zou zijn? Gebruik maken van de clementieregeling? Zou jij het prijskartel opbiechten? En wat zou jij doen als je concurrent zich bij de mededingingsautoriteit zou melden?

U zet de video ongeveer 5 minuten in de pauzestand. En discussieert met uw leerlingen over de gestelde vragen. Of u laat de vragen door elke leerling op het werkblad beantwoorden.

Omdat er hier opnieuw sprake is van een gevangenendilemma, maar nu zonder een concrete pay-off-matrix, zijn de vragen minder duidelijk te beantwoorden. Er zal sprake zijn van tegenstrijdige politieke en/of morele opvattingen van leerlingen. U zou als docent begrippen als reputatie van spelers, geloofwaardigheid, zelfbinding en (im)moreel gedrag kunnen introduceren.

Daarna wordt de film weer vervolgd.

DISCUSSIE OF UITLEG NA DE FILM (DUUR: ± 15 MINUTEN)

U kunt ervoor kiezen om na de film:

1) nog een 3de discussiemoment in te brengen

2) uw eigen leermethode weer te volgen.

3E DISCUSSIEMOMENT

De film eindigt weliswaar met een moment van opluchting, maar tevens met de volgende tekst:

Dit biedt diverse aanknopingspunten voor verdere discussie. Voorbeelden van stellingen:

Al die machtige bedrijven, ik vind mededingingsautoriteiten noodzakelijk in onze tijd

Ik ben voor vrij ondernemerschap, die autoriteiten zijn nergens voor nodig

Ik vind de straffen voor overtreding van de mededingingswet veel te laag/hoog

Ik vind die clementieregeling maar een kinderachtige klikspaanregeling

U kunt de stellingen (via het werkblad) aan uw leerlingen voorleggen en vervolgens klassikaal meten hoe de klas er tegenover staat. Vanzelfsprekend vraagt u naar de beweegredenen.

VERVOLG UW LEERMETHODE

U kunt er ook voor kiezen om op basis van uw leermethode verder te gaan met behandeling van het gevangenendilemma in relatie tot onderwerpen als prijzenoorlog, kartelvorming en het werk van de mededingingsautoriteit.

AFSLUITING (DUUR: ± 2 MINUTEN)

U sluit de les met een compacte samenvatting en conclusie af. En geeft huiswerk op. Vanuit uw leermethode of de huiswerkopdracht die bij deze les hoort.

2C) KARTELFILM EN VERWERKING IN ÉÉN OF TWEE LESSEN

DOEL

De NMa-film wordt gebruikt als onderdeel van individuele of groepsopdrachten in de les. Er wordt ervan uitgegaan dat leerlingen enig begrip hebben van het gevangenendilemma in relatie tot onderwerpen als prijzenoorlog, kartelvorming en het werk van de mededingingsautoriteit. U kunt kiezen voor een beknopte versie voor 1 les of voor een uitgebreide versie van 2 lessen.

VOORBEREIDING DOCENT

Zorg voor een adequate internetverbinding met uw klascomputer en digibord of beamer. Of leg de CD-rom of DVD klaar. Zorg voor geprinte werkbladen bij deze lessen. Verder geen voorbereidingen.

TIJDSDUUR LES 1

1. Inleiding door docent (Duur: ± 3 minuten)
2. Film *De Concurrenten* (Duur: ± 17 minuten)
3. Opdrachten tijdens de film (Duur: ± 10 minuten)
4. Opdracht na de film (Duur: ± 15 minuten)
5. Afsluiting (Duur: ± 2 minuten)

Totale tijdsduur ±45 minuten 1+2+3+4.

LES 1: INLEIDING DOOR DOCENT

(Duur: ± 3 minuten)

U leidt de les op de u bekende wijze in en besteedt daarbij kort aandacht aan de centrale vraag in deze les: waarom en hoe ontstaan kartels, wat zijn daarvan de nadelen en hoe kunnen toezichthouders ingrijpen?

U legt uit dat er twee pauzemomenten van elk zo'n 5 minuten in de film zitten. In die 5 minuten moet een opdracht worden gemaakt. U kunt er voor kiezen om dit voor elke leerling te doen, maar u zou ook groepjes leerlingen aan het werk kunnen zetten. In dat laatste geval is het raadzaam voorafgaande aan de les een goede lokaalindeling te maken.

U legt uit dat er na afloop van de film nog een extra opdracht gemaakt moet worden. Hiervoor krijgen de leerlingen ongeveer 15 minuten de tijd.

U deelt de opdrachten uit.

LES 1: FILM + OPDRACHTEN

(Duur: film 17 minuten; opdrachten ± 25minuten)

U start de film en zet deze op twee momenten in de film, telkens zo'n 5 minuten in de pauzestand. Dat gebeurt wanneer uw leerlingen in de film worden aangesproken met: *Wat zou jij doen?* De 3e opdracht wordt na afloop van de film gemaakt.

LES 1: DEBRIEFING EN AFSLUITING

U bespreekt kort de uitwerkingen van de opdrachten (die u ook zou kunnen uitdelen). U sluit de les met een compacte samenvatting en conclusie af. En geeft huiswerk op. Vanuit de huiswerkopdracht die bij deze les hoort.

TIJDSDUUR LES 2

1. Inleiding door docent (Duur: ± 3 minuten)
2. Bespreking huiswerkopdracht (Duur: ± 10 minuten)
3. Sitebezoeken oa NMa (Duur: ± 10 minuten)
4. Opdracht nav Sitebezoek (Duur: ± 15 minuten)
5. Afsluiting (Duur: ± 8 minuten)

LES 2: INLEIDING DOOR DOCENT

(Duur: ± 3 minuten)

U leidt de les op de u bekende wijze in en besteedt daarbij kort aandacht aan de centrale vraag in deze les: Op welke concrete manieren kan de Nederlandse Mededingingsautoriteit ingrijpen in het marktproces? Hoe zit die clementieregeling nou precies in elkaar? Wanneer mogen bedrijven wel afspraken maken?

LES 2: BESPREKING HUISWERKOPDRACHT

(Duur: ± 10 minuten)

Maar eerst bespreekt u de huiswerkopdracht. Of laat deze door de leerlingen zelf nakijken vanaf het werkblad bij deze les.

LES 2: BEZOEK AAN DE WEBSITE VAN DE NMA MET VOORAF VOORBEELDVIDEO'S

(Duur: ± 10 minuten)

Ter illustratie laat u op uw digibord enkele internetvideo's en/of -artikelen zien waarin de rol van de NMa en de Europese Commissie in de pers aan de orde komt.
Voorbeelden:

Video's

Boetes in de wasmiddelenindustrie (NOS-journaal; Duur: 41 seconden, 2011):
http://www.youtube.com/watch?v=mMWXfU84Fu8

Garnalenvissers beboet voor prijs- en vangstafspraken (RTV-noord; 2 minuten en 5 seconden, 2011):
http://www.youtube.com/watch?v=7iRFOROErI4

Heineken-en-Bavaria-krijgen-lagere-boete-voor-prijsafspraken (RTL-Z , 59 seconden, 2011):
http://video.iex.nl/Beleggen-Video/4599/Heineken-en-Bavaria-krijgen-lagere-boete-voor-prijsafspraken.aspx

NMa verdenkt huizenhandelaren van kartel:
http://www.zie.nl/videos/overige/NMa-verdenkt-huizenhandelaren-van-kartel/m1gz3xvfh8jh

Meelsector beboet (NOS-journaal, Duur: 1 minuut en 18 seconden 2010)
http://nos.nl/artikel/207067-meelsector-beboet-om-kartelvorming.html

Artikelen
Unilever krijgt forse boete van europese commissie wegens verboden prijsafspraken
http://www.europanu.nl/id/viogfcaibozf/nieuws/unilever_krijgt_forse_boete_van_europese?ctx=vh6ukzb3nnt0

Megaboete voor Air France-KLM wegens kartelvorming
http://www.elsevier.nl/web/Nieuws/Europese-Unie/280816/Megaboete-voor-luchtvaartmaatschappij-Air-FranceKLM.htm

NMa-boete voor thuiszorginstellingen
http://www.zorgwelzijn.nl/web/Actueel/Nieuws/Miljoenenboete-NMa-voor-thuiszorginstellingen.htm

Vervolgens gaat u met behulp van uw computer/digibord/beamer naar www.nma.nl. U bespreekt met behulp van de site de werkzaamheden van de NMa, die niet alleen beperkt blijven tot de bestrijding van kartels, maar ook bestaan uit bestrijding van misbruik van economische machtsposities en het toetsen van fusies en overnames. En wanneer concurrentieafspraken wel zijn toegestaan. In laptopklassen kunt u de leerlingen ook zelf naar de site sturen. De NMa-opdracht voor leerlingen is gebaseerd op de volgende onderdelen van de site:

Klik op *Het werk van de NMa* en besteed aandacht aan de functies van de NMa zoals

- Bestrijding kartels
- Bestrijding van misbruik van economische macht
- Toetsing van concentraties zoals fusies en overnames
- Toezicht op overheden
- Toezicht op energie- en vervoerssector

U licht deze onderdelen klassikaal toe. Leg uit wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen deze functies. Het verdient aanbeveling om de functies met concrete voorbeelden uit de praktijk toe te lichten.

Klik op *Wet en regelgeving* en besteed aandacht aan:

- Mededingingswet
- Soorten en hoogten van boetes
- Relatie met Europese wetgeving

Ten slotte kijkt u met de leerlingen nog even specifiek naar de clementieregeling. U legt uit dat er verschillende soorten kwijtscheldingen van boetes zijn.

Klik op Beken uw kartel

LES 2: OPDRACHT NAAR AANLEIDING VAN HET WEBSITEBEZOEK

(Duur: ± 15 minuten)

U laat de leerlingen op het werkblad de opdracht maken.

LES 2: AFSLUITING

(Duur: ± 15 minuten)

U bespreekt met uw leerlingen de opdracht. U sluit de les met een compacte samenvatting en conclusie af. En geeft huiswerk op, vanuit uw leermethode.

2D) KARTELFILM ALS INLEIDING OP KEUZEONDERWERP, PRAKTISCHE OPDRACHT OF PROFIELWERKSTUK

Naar aanleiding van de kartelfilm en het verwerkingsmateriaal kunt u het onderwerp uitbreiden als keuzeonderwerp of gebruiken als intro op een praktische (groeps)opdracht of zelfs een profielwerkstuk

SUGGESTIES KEUZEONDERWERP

Volgens het examenprogramma economie HAVO en VWO"moeten in het curriculum van het schoolexamen een tweetal keuzeonderwerpen worden behandeld. Die onderwerpen kunnen vrij worden gekozen. Vanwege het toegenomen belang van toezichthouders als NMa, NZa, OPTA, AFM en Consumentautoriteit, kan de sectie economie overwegen dit NMa materiaal te gebruiken als basis voor een van de keuzeonderwerpen.

Dat kan overigens op basis verschillende titels. Dat hangt er een beetje vanaf wat de insteek van de sectie zou zijn. Een paar voorbeelden van benadering vindt u hierna.

DE NMA ALS KARTELWAAKHOND

U zou de gehele site of onderdelen daarvan of bepaalde NMa-brochures als verplichte stof in het lesprogramma kunnen opnemen. Het verdient aanbeveling relevante onderdelen te kopiëren en ter beschikking van leerlingen te stellen. Eveneens dient effectief verwerkingsmateriaal te worden ontwikkeld.

DE ROL VAN TOEZICHTHOUDERS IN HET MARKTPROCES

NMa, NZa, OPTA, AFM en Consumentautoriteit hebben allen een geheel eigen benadering in de beoordeling het marktproces. Naast de algemene betekenis van deze toezichthouders kan aandacht worden besteed aan de overeenkomsten en verschillen tussen de genoemde autoriteiten. En aan het belang van onderlinge samenwerking en de aangekondigde fusie tussen NMa, OPTA en Consumentenautoriteit. Het verdient aanbeveling relevante onderdelen te kopiëren en ter beschikking van leerlingen te stellen. Eveneens dient effectief verwerkingsmateriaal te worden ontwikkeld.

DE MEDEDINGINGSREGELS EN HUN BETEKENIS

Nadere uitdieping van de Nederlandse mededingingswet en de Europese mededingingsregels.

Met daarbij ook aandacht voor de historische ontwikkeling van de wetgeving. Onderlinge verwevenheid van, maar ook verschillen tussen de Nederlandse en Europese wetgeving kunnen aan de orde komen. Het verdient aanbeveling relevante onderdelen te kopiëren en ter beschikking van leerlingen te stellen. Eveneens dient effectief verwerkingsmateriaal te worden ontwikkeld.

ECONOMISCHE ORDE EN HET FALEN VAN HET MARKTMECHANISME BIJ ECONOMISCHE MACHT

De belang van toezichthouders om de nadelen van economische marktmacht te bestrijden vinden hun oorsprong in de werking van het marktmechanisme. Naast het marktmechanisme kunt u samen met uw leerlingen de voor- en nadelen van democratische of planmatige budgetmechanismen bespreken.

SUGGESTIES PRAKTISCHE (GROEPS)OPDRACHT

De NMa als kartelwaakhond, de rol van toezichthouders in het marktproces en de mededingingsregels en hun betekenis of de verschillen tussen marktmechanisme en budgetmechanismen kunnen ook onderwerpen zijn voor een praktische (groeps)opdracht.

Voorbeelden:

- Werkstuk over een of meerdere zojuist genoemde onderwerpen
- Leerlingenpresentatie van een of meerdere genoemde onderwerpen in de klas
- Verslaglegging van een bij het onderwerp passend experiment
- Een combinatie van de genoemde voorbeelden

SUGGESTIES PROFIELWERKSTUK

De masterproof voor examenleerlingen is het profielwerkstuk. In sommige scholen moeten de leerlingen het werkstuk presenteren met behulp van bijvoorbeeld een prezi- of powerpointpresentatie of een videofilm.

De kartelfilm en het verwerkingsmateriaal kunnen ook hier worden gebruikt om leerlingen te enthousiasmeren hun profielwerkstuk te baseren op de rol van toezichthouders in het functioneren van de markt. Onderdelen van de film kunnen ook gebruikt worden in een eventuele presentatie van het werkstuk.

Vanzelfsprekend dient de omvang en het niveau van het profielwerkstuk overeen te komen met de vereiste studielast in havo en vwo (80 slu's per leerling). Het ligt voor de hand aansluiting te zoeken bij een maatschappelijk vraagstuk. Dat kan in algemene zin zijn, maar ook door uit te gaan van een concreet maatschappelijk voorbeeld zoals de bouwfraude, het bierkartel, het wasmiddelenkartel of de problematiek van de garnalenvissers. Bijvoorbeeld:

Onderwerp	Bierkartel
Hoofdvraag	Hoe en waarom trad de Europese Commissie op tegen de kartelvorming van bierbrouwers?
Deelvraag 1	Wat is kartelvorming en welke kartelvormen kun je onderscheiden?
Deelvraag 2	Welke kartelafspraken maakten de bierbrouwers?
Deelvraag 3	Waarom maakten de bierbrouwers deze kartelafspraken?
Deelvraag 4	Wie was de marktleider en wat was de rol van de marktleider in dit kartel
Deelvraag 5	Wat waren de gevolgen van het kartel voor de horeca, de consument en toeleveringsbedrijven?

Deelvraag 6 Hoe kwam het kartel aan het licht en welke rol speelde de clementieregeling?

Deelvraag 7 Hoe trad de Europese Commissie (EC) tegen dit kartel op en hoe hoog waren de boetes?

Deelvraag 8 Wat waren de gevolgen van het EC-ingrijpen voor de horeca, de consument en toeleveringsbedrijven?

Deelvraag 9 .....

Conclusie

Bronvermelding

3) WERKBLADEN

KARTELFILM ALS INTRODUCTIE IN MAXIMAAL ÉÉN LES

WERKBLAD LEERLINGEN

DISCUSSIE/OPDRACHT 1 WAT ZOU JIJ DOEN?

Wim Mens heeft zojuist een pay-off-matrix in beeld gebracht:

VRAAG 1

Wat zou jij doen als jij Arthur zou zijn? Zou jij de prijzen verlagen met 25% of zou jij de prijzen handhaven? Geef antwoord op deze vraag door met behulp van de pay-off-matrix het schema in te vullen.

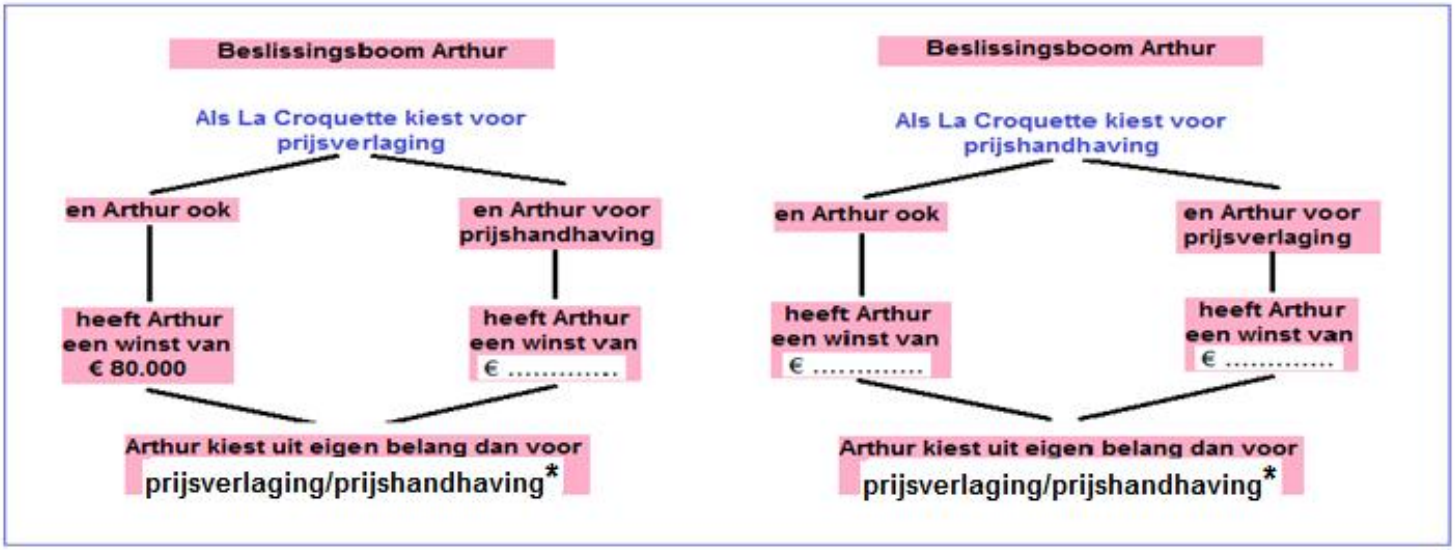

* Streep het foute antwoord door

VRAAG 2

Welke beslissing van beiden zou voor zowel Arthur als LA CROQUETTE tot een betere uitkomst hebben geleid? Leg je antwoord uit.

_____

_____

_____

DISCUSSIE/OPDRACHT 2 WAT ZOU JIJ DOEN?

De econoom Bielderman heeft zojuist uitgelegd wat de clementieregeling van de mededingingsautoriteit inhoudt. In Nederland kun je clementie aanvragen bij de Nederlandse Mededingingsautoriteit.

VRAAG 3

Kruis aan wat de clementieregeling van de NMa inhoudt:

- ☐ Een aantal ondernemers vraagt toestemming voor het aangaan van een kartel
- ☐ Een ondernemer biecht als eerste het bestaan van een kartelafspraak op
- ☐ Een ondernemer biecht als eerste het bestaan van een kartelafspraak op en hoeft daarom geen boete te betalen
- ☐ Een kartel is verboden, bij overtreding van dit verbod moeten ondernemers een boete betalen

VRAAG 4

Wat zou jij doen als jij Arthur zou zijn? Zou jij de kartelafspraak met Peter wel of niet opbiechten?

Ik zou de kartelafspraak wel /niet opbiechten,

omdat_____

_____

VRAAG 5

Wat zou jij doen als je concurrent zich bij de mededingingsautoriteit heeft gemeld?

Ik zou _____

_____

DISCUSSIE/OPDRACHT 3 EINDE FILM

De film *De Concurrenten* gaat over concurrentie, economische macht, de nadelen van kartelvorming en de wijze waarop de mededingingsautoriteit daartegen optreedt.

VRAAG 6

Kruis in het onderstaand schema aan of je het met de genoemde stellingen een of oneens bent.

Stellingen	Eens	Oneens
Al die machtige bedrijven, ik vind mededingingsautoriteiten noodzakelijk in onze tijd		
Ik ben voor vrij ondernemerschap, die autoriteiten zijn nergens voor nodig		
Ik vind de straffen voor overtreding van de mededingingswet veel te hoog		
Ik vind die clementieregeling maar een kinderachtige klikspaanregeling		

HUISWERKOPDRACHT LEERLINGEN[2]

In een land domineren twee supermarktconcerns de markt voor detailhandel in levensmiddelen: Superdisco en Emar. Superdisco overweegt de verkoopprijzen te verlagen. Of deze prijspolitiek van Superdisco succesvol zal zijn, is mede afhankelijk van de reactie van concurrent Emar. In bron 1 vind je de gevolgen van uiteenlopende strategieën. De getallen geven winstbedragen aan (x € 1.000.000 per week). In elke cel is als eerste de winst van Superdisco vermeld en als tweede de winst van Emar.

Bron 1 Pay-off-matrix Superdisco en Emar (bedragen x € 1.000.000 per week)

		Emar	
		Wel prijsverlaging	**Geen prijsverlaging**
Superdisco	**Wel prijsverlaging**	€ 40, € 40	€ 100, € 0
	Geen prijsverlaging	€ 0, € 100	€ 60, € 60

Als de twee supermarktconcerns *dezelfde* strategie kiezen, blijven de marktverhoudingen ongewijzigd. Toch verschillen in beide situaties de winstbedragen.

VRAAG 1

Geef voor dat verschil in winstbedrag een verklaring.

In de beschreven situatie is aan alle voorwaarden van een prisoner's dilemma voldaan.

[2] Deels ontleend aan Wealth of Education.

VRAAG 2

Leg uit voor welk (gevangenen)dilemma zowel Emar als Superdisco staan.

Superdisco en Emar spreken af de concurrentie te beperken. Zij maken afspraken over prijzen en leveringsvoorwaarden. Deze afspraken hebben gevolgen voor het consumentensurplus.

VRAAG 3

Kruis het juiste antwoord aan:

- ☐ Het consumentensurplus stijgt omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, toeneemt
- ☐ Het consumentensurplus stijgt omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, afneemt
- ☐ Het consumentensurplus daalt omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, toeneemt
- ☐ Het consumentensurplus daalt omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, afneemt

Concurrentiebeperkende afspraken en economische machtsvorming leiden tot niet-optimale allocatie van productiemiddelen: de schaarste wordt groter, de welvaart neemt af. Om de concurrentie tussen Nederlandse bedrijven te bevorderen, heeft de overheid onder andere de NMa in het leven geroepen. De NMa maakt bij de opsporing van kartels en machtsmisbruik gebruik van de clementieregeling , ingezonden klachten en tips en ook informatie van andere toezichthouders.

Bron 2 Uit de krant:

Meelsector beboet om kartelvorming

Consumenten hebben door verboden prijsafspraken van meelproducenten jarenlang te veel betaald voor brood, koekjes en gebak, zegt de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa). De NMa heeft vijftien grote meelproducenten in Nederland, België en Duitsland boetes van in totaal 81,6 miljoen euro opgelegd.

Volgens de mededingingsautoriteit hebben vijftien bedrijven uit Nederland, België en Duitsland de industriële markt (broodfabrieken en koekjesfabrikanten) verdeeld en prijsafspraken gemaakt. Ook werden concurrenten opgeslokt die niet aan het kartel wilden meedoen. Omdat bedrijven als Meneba, Wehrhan en Grain Millars hun deelname aan het kartel vrijwillig opbiechtten, kregen zij een boetevermindering van 25%.

De allocatie in de meelsector werd verstoord door prijsafspraken, marktverdeling en het opkopen van niet meewerkende concurrenten.

VRAAG 4

Leg uit hoe door prijsafspraken tussen meelproducenten de prijs voor brood in de *winkels* kan stijgen.

VRAAG 5

Leg uit hoe door marktverdeling en het opkopen van niet meewerkende concurrenten de allocatie wordt verstoord.

VRAAG 6

Werd er volgens het artikel gebruik gemaakt van de clementieregeling? Citeer de zin waaruit dit blijkt.

Ja/Nee. Dit blijkt uit het volgende citaat:

_____

_____

Sinds 1 oktober 2007 kan de Nederlandse Mededingingsautoriteit ook geldboetes opleggen aan *personen* die als leidinggevenden of opdrachtgevers kunnen worden bestempeld.

VRAAG 7

Leg uit dat ondernemingen door *persoonlijke* boetes aan leidinggevenden of opdrachtgevers minder snel kartelafspraken zullen maken.

_____

_____

De NMa spoort zelf wetsovertreders op met het economische empirische detectie-instrument (EEDI). Het EEDI is opgebouwd uit een negental markt- en gedragskenmerken van een sector. Sectoren die hoog scoren zijn interessant om nader door de NMa te onderzoeken. Mede dankzij dit systeem kwam de NMa het meelkartel op het spoor.

VRAAG 8

Bedenk zelf twee markt- of gedragskenmerken die erop duiden dat er sprake kan zijn van concurrentievervalsing in een bepaalde sector.

1 _____

2 _____

Lees het volgende artikel

Home » Actueel » Nieuws

Miljoenenboete NMa voor thuiszorginstellingen

02-05 2011 | 11:19

Waardering ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

Thuiszorginstellingen Stichting Careyn Zuwe Aveant en de Stichting Vierstroom krijgen van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) boetes opgelegd van respectievelijk ruim 1,3 miljoen euro en 3 miljoen euro voor het overtreden van de mededingingsregels. Dat maakte de NMa vrijdag bekend.

De twee instellingen werkten eerder samen binnen Caraat. Bij de ontvlechting van de samenwerking maakten de twee volgens de NMa vergaande afspraken om de onderlinge concurrentie te beperken via marktverdeling. 'Een ernstige overtreding van de Mededingingswet', aldus de NMa. Vierstroom had al een sterke positie op de markt in Midden-Holland, zodat nieuwkomer Careyn geen kans kreeg.

Bron www.zorgwelzijn.nl

De boete werd door de autoriteit voor beide ondernemingen vastgesteld op 10% van de jaaromzet.

VRAAG 9

Kruis aan hoe hoog de omzet van de stichting *Careyn Zuwe Aviant* in het boetejaar bedroeg.

- ☐ € 13.000.000
- ☐ € 3.000.000
- ☐ € 2.470.000
- ☐ € 1.430.000
- ☐ € 1.300.000

Deze autoriteit heeft bij de genoemde zorginstellingen ingegrepen na eigen onderzoek. De autoriteit kent echter ook een clementieregeling. Stel dat de stichting *Careyn Zuwe Aviant* als eerste gebruik zou hebben gemaakt van deze regeling.

VRAAG 10

Hoeveel euro had de stichting *Careyn Zuwe Aviant* kunnen besparen als zij gebruik zou hebben gemaakt van deze regeling.

€ _____

ANTWOORDEN WERKBLAD LEERLINGEN

DISCUSSIE/OPDRACHT 1 WAT ZOU JIJ DOEN?

VRAAG 1

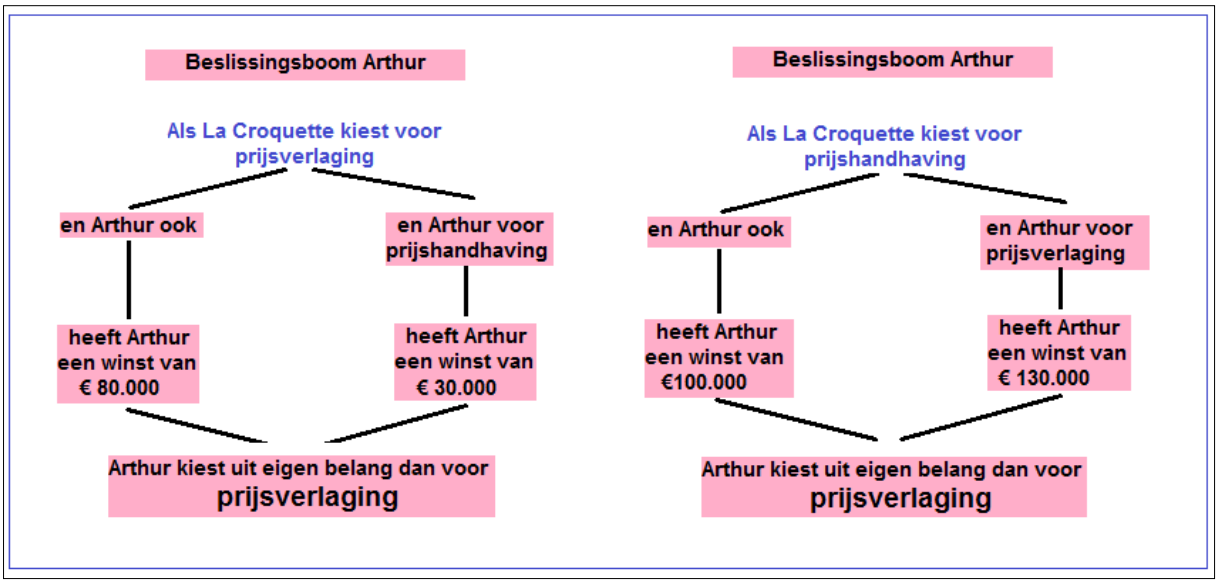

VRAAG 2

Als beide ondernemingen zouden kiezen voor het handhaven van de prijzen zouden zij beiden een hogere winst hebben behaald.

DISCUSSIE/OPDRACHT 2 WAT ZOU JIJ DOEN?

VRAAG 3

☒ Een ondernemer biecht als eerste het bestaan van een kartelafspraak op en hoeft daarom geen boete te batlen

VRAGEN 4 EN 5

Eigen mening.

DISCUSSIE/OPDRACHT 3 EINDE FILM

VRAAG 6

Eigen mening.

ANTWOORDEN HUISWERKOPDRACHT LEERLINGEN

VRAAG 1

Als beide supermarktconcerns kiezen voor de strategie prijsverlaging, blijven de marktaandelen van beide concerns gelijk, maar leidt een kleinere winstmarge tot daling van de winst van beide concerns.

VRAAG 2

Gegeven de mogelijke strategieën kiezen zij noodgedwongen tot prijsverlaging. Als de beide bedrijven de prijs niet zouden hebben verlaagd, zouden zij een hogere winst behalen.

VRAAG 3

☒ Het consumentensurplus daalt omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, afneemt

VRAAG 5

Winkeliers/bakkers moesten meer betalen voor de inkoop van meelproducten. Deze gestegen kosten berekenden zij door aan hun klanten

VRAAG 6

Ja. Dit blijkt uit de laatste zin van het artikel: Omdat bedrijven als Meneba, Wehrhan en Grain Millars hun deelname aan het kartel vrijwillig opbiechtten, kregen zij een boetvermindering van 25%.

VRAAG 6

Goederen worden door de marktverdeling en het opkopen van concurrenten duurder, de winstmarges in de bedrijven stijgen. Afnemers moeten meer betalen en kunnen zo minder kopen. De verhandelde hoeveelheid neemt af: de schaarste neemt toe en de welvaart af.

VRAAG 7

Als alleen ondernemingen worden beboet hebben de leidinggevenden daar geen last van. Door nu ook aan leidinggevenden boetes op te leggen, bedenken ze zich wel twee keer voordat zij met andere bedrijven kartelafspraken zullen maken.

VRAAG 8

Voorbeelden:

- aantal ondernemingen in de sector
- aantal nieuwe/vertrekkende ondernemingen op de markt
- het percentage ondernemingen dat minstens vier jaar actief is op de markt
- innovatie-uitgaven als percentage van de bruto toegevoegde waarde
- het aantal brancheorganisaties binnen de sector
- de prijzen binnen de Nederlandse sector in vergelijking met de Europese sector
- de importomvang in de markt
- de marktgroei.

VRAAG 9

☒ € 13.000.000 (€ 1.300.000 : 0,10 = € 13.000.000)

VRAAG 10

€ 1.300.000 (Dit is het bedrag van de boete)

KARTELFILM EN VERWERKING IN ÉÉN OF TWEE LESSEN

WERKBLAD LEERLINGEN LES 1

OPDRACHT 1 WAT ZOU JIJ DOEN?

Wim Mens heeft zojuist een pay-off-matrix in beeld gebracht:

VRAAG 1

Wat zou jij doen als jij Arthur zou zijn? Zou jij de prijzen verlagen met 25% of zou jij de prijzen handhaven? Geef antwoord op deze vraag door met behulp van de pay-off-matrix het volgende schema in te vullen.

* Streep het foute antwoord door

VRAAG 2

Welke beslissing van beiden zou voor zowel Arthur als LA CROQUETTE tot een betere uitkomst hebben geleid? Leg je antwoord uit.

_____

_____

OPDRACHT 2 WAT ZOU JIJ DOEN?

De econoom Bielderman heeft zojuist uitgelegd wat de clementieregeling van de mededingingsautoriteit inhoudt. In Nederland kun je clementie aanvragen bij de Nederlandse Mededingingsautoriteit.

VRAAG 3

Kruis aan wat de clementieregeling van de NMa inhoudt:

☐ Een aantal ondernemers vraagt toestemming voor het aangaan van een kartel

☐ Een ondernemer biecht als eerste het bestaan van een kartelafspraak op

☐ Een ondernemer biecht als eerste het bestaan van een kartelafspraak op en hoeft daarom geen boete te betalen

☐ Een kartel is verboden, bij overtreding van dit verbod moeten ondernemers een boete betalen

VRAAG 4

Wat zou jij doen als jij Arthur zou zijn? Zou jij de kartelafspraak met Peter wel of niet opbiechten?

Ik zou de kartelafspraak wel /niet opbiechten,

omdat_____

_____

_____

VRAAG 5

Wat zou jij doen als je concurrent zich bij de mededingingsautoriteit heeft gemeld?

Ik zou _____

_____

_____

OPDRACHT NA DE FILM (DEELS ONTLEEND AAN WEALTH OF EDUCATION)

In een land domineren twee grote supermarktconcerns de markt voor detailhandel in levensmiddelen: Superdisco en Emar. Superdisco overweegt voor haar complete assortiment de verkoopprijzen te verlagen. Of deze prijspolitiek van Superdisco succesvol zal zijn, is mede afhankelijk van de reactie van concurrent Emar. In bron 1 zijn de gevolgen van uiteenlopende strategieën in beeld gebracht. De getallen geven winstbedragen aan (x € 1.000.000 per week). In elke cel is als eerste de winst van Superdisco vermeld en als tweede de winst van Emar.

Bron 1 Pay-off-matrix Superdisco en Emar (bedragen x € 1.000.000 per week)

		Emar	
		Wel prijsverlaging	Geen prijsverlaging
Superdisco	Wel prijsverlaging	€ 40, € 40	€ 100, € 0
	Geen prijsverlaging	€ 0, € 100	€ 60, € 60

In de beschreven situatie is aan alle voorwaarden van een prisoner's dilemma voldaan.

VRAAG 6

Leg uit voor welk (gevangenen)dilemma zowel Emar als Superdisco staan.

_____

_____

Superdisco en Emar spreken af de concurrentie te beperken. Zij maken afspraken over prijzen, leveringsvoorwaarden en spreken een reclamecode af. Deze afspraken hebben gevolgen voor het consumentensurplus van hun klanten.

VRAAG 7

Kruis het juiste antwoord aan:

- ☐ Het consumentensurplus stijgt omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, toeneemt.
- ☐ Het consumentensurplus stijgt omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, afneemt.
- ☐ Het consumentensurplus daalt omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, toeneemt.
- ☐ Het consumentensurplus daalt omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, afneemt.

Concurrentiebeperkende afspraken en economische machtsvorming leiden tot niet-optimale allocatie van productiemiddelen: de schaarste wordt groter, de welvaart neemt af. Om de concurrentie tussen Nederlandse bedrijven te bevorderen, heeft de overheid onder andere de NMa in het leven geroepen. De NMa maakt bij de opsporing van kartels en machtsmisbruik gebruik van de clementieregeling , ingezonden klachten en tips en ook informatie van andere toezichthouders.

Bron 2 Uit de krant:

Meelsector beboet om kartelvorming

Consumenten hebben door verboden prijsafspraken van meelproducenten jarenlang te veel betaald voor brood, koekjes en gebak, zegt de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa). De NMa heeft vijftien grote meelproducenten in Nederland, België en Duitsland boetes van in totaal 81,6 miljoen euro opgelegd.

Volgens de mededingingsautoriteit hebben vijftien bedrijven uit Nederland, België en Duitsland de industriële markt (broodfabrieken en koekjesfabrikanten) verdeeld en prijsafspraken gemaakt. Ook werden concurrenten opgeslokt die niet aan het kartel wilden meedoen.

De allocatie in de meelsector werd verstoord door prijsafspraken, marktverdeling en het opkopen van niet meewerkende concurrenten. Daar had de Nederlandse consument erg veel last van.

VRAAG 8

Leg uit dat de Nederlandse consument erg veel last had van kartelvorming in de meelsector.

VRAAG 9

Leg uit hoe de allocatie door het opkopen van niet aan het kartel meewerkende concurrenten wordt verstoord.

_____

_____

De NMa spoort zelf wetsovertreders op met het economische empirische detectie-instrument (EEDI). Het EEDI is opgebouwd uit een negental markt- en gedragskenmerken van een sector. Sectoren die hoog scoren zijn interessant om nader door de NMa te onderzoeken. Mede dankzij dit systeem kwam de NMa het meelkartel op het spoor.

VRAAG 10

Bedenk zelf twee markt- of gedragskenmerken die erop duiden dat er sprake kan zijn van concurrentievervalsing in een bepaalde sector.

1 _____

2 _____

Sinds 1 oktober 2007 kan de Nederlandse Mededingingsautoriteit ook geldboetes opleggen aan *personen* die als leidinggevenden of opdrachtgevers kunnen worden bestempeld.

VRAAG 11

Leg uit dat ondernemingen door *persoonlijke* boetes aan leidinggevenden of opdrachtgevers minder snel kartelafspraken zullen maken.

_____

_____

ANTWOORDEN WERKBLAD LEERLINGEN LES 1

OPDRACHT 1 WAT ZOU JIJ DOEN?

VRAAG 1

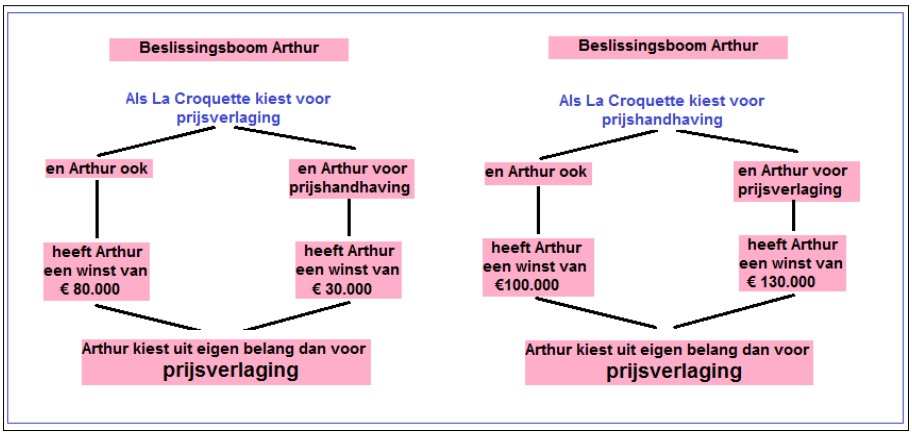

VRAAG 2

Als beide ondernemingen zouden kiezen voor het handhaven van de prijzen zouden zij beiden een hogere winst hebben behaald.

OPDRACHT 2 WAT ZOU JIJ DOEN?

VRAAG 3

☒ Een ondernemer biecht als eerste het bestaan van een kartelafspraak op en hoeft daarom geen boete te betalen.

VRAGEN 4 EN 5

Eigen mening.

OPDRACHT 3 EINDE FILM

VRAAG 6

Gegeven de mogelijke strategieën kiezen zij noodgedwongen tot prijsverlaging. Als de beide bedrijven de prijs niet zouden hebben verlaagd, zouden zij een hogere winst behalen.

VRAAG 7

☒ Het consumentensurplus daalt omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, afneemt

VRAAG 8

Winkeliers/bakkers moesten meer betalen voor de inkoop van meelproducten. Deze gestegen kosten berekenden zij door aan hun klanten.

VRAAG 9

Het aanbod van goederen neemt door het opkopen en saneren van concurrenten af. Door de toenemende schaarste worden de producten duurder, waardoor de winstmarges in de samenwerkende bedrijven stijgen. Afnemers moeten meer betalen en kunnen minder kopen. De verhandelde hoeveelheid neemt af: de schaarste neemt toe en de welvaart af.

VRAAG 10

Voorbeelden

- aantal ondernemingen en hun marktaandeel
- aantal toetredingen/uittredingen op de markt
- het percentage ondernemingen dat minstens vier jaar actief is op de markt
- innovatie-uitgaven als percentage van de bruto toegevoegde waarde
- het aantal brancheorganisaties binnen de sector
- de relatieve prijzen binnen de Nederlandse sector in vergelijking met de Europese sector
- de import en de marktgroei in de sector

VRAAG 11

Als alleen ondernemingen worden beboet hebben de leidinggevenden daar geen last van. Door nu ook aan leidinggevenden boetes op te leggen, bedenken ze zich wel twee keer voordat zij met andere bedrijven kartelafspraken zullen maken.

HUISWERKOPDRACHT LEERLINGEN, NA LES 1 TER BESPREKING IN LES 2

Hoofdman en Laroos zijn twee producenten die in Nederland de markt beheersen van een bloeddrukverlagend medicijn met de werkingsstof Vastine. Beide bedrijven willen graag groeien en hun marktaandeel vergroten. Op dit moment hebben beide ondernemingen een omzet van € 100 miljoen.

Hoofdman en Laroos zijn uit concurrentieoverwegingen beiden van plan een prijsdaling van 10% door te voeren.

De verwachte gevolgen zijn:

1. Als Hoofdman de prijs niet verlaagt en Laroos wel, zal de omzet van Laroos stijgen met 20% en de omzet van Hoofdman dalen met 15%.
2. Als Laroos de prijs niet verlaagt en Hoofdman wel, zal de omzet van Hoofdman stijgen met 20% en de omzet van Laroos dalen met 15%.
3. Als Laroos de prijs verlaagt, zal Hoofdman volgen. Beide verlagen de prijzen met 10%. De omzet van beide zal dalen met 8%.
4. Als beide hun prijzen handhaven, blijven de omzetten gelijk.

VRAAG 1

Bereken de verwachte omzetten voor Hoofdman en Laroos in elk van de genoemde situaties.

Situatie 1

Omzet Hoofdman _____

Omzet Laroos _____

Situatie 2

Omzet Hoofdman _____

Omzet Laroos _____

Situatie 3

Omzet Hoofdman _____

Omzet Laroos _____

Situatie 4

Omzet Hoofdman _____

Omzet Laroos _____

VRAAG 2

Stel de pay-off-matrix op voor Laroos en Hoofdman. Vul in het volgende schema de verwachte omzetten in.

		Omzet Hoofdman in miljoenen euro's	
		Prijshandhaving	Prijsverlaging
Omzet Laroos in miljoenen euro's	Prijshandhaving		
	Prijsverlaging		

VRAAG 3

Zal Laroos in dit geval kiezen voor prijsverlaging of voor prijshandhaving.

Streep het foute woord door: Laroos zal kiezen voor ***prijsverlaging /prijshandhaving***.

VRAAG 4

Zal Hoofdman in dit geval kiezen voor prijsverlaging of voor prijshandhaving.

Streep het foute woord door: Hoofdman zal kiezen voor ***prijsverlaging / prijshandhaving***.

VRAAG 5

Leg uit waarom in dit geval wordt gesproken van een gevangenendilemma voor zowel Laroos als Hoofdman.

VRAAG 6

Leg uit dat in de gegeven situatie Laroos en Hoofdman hun winst zouden kunnen vergroten door het maken van een prijsafspraak.

Lees het volgende artikel

Home » Actueel » Nieuws

Miljoenenboete NMa voor thuiszorginstellingen

02-05 2011 | 11:19

Waardering ☆☆☆☆☆

Thuiszorginstellingen Stichting Careyn Zuwe Aveant en de Stichting Vierstroom krijgen van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) boetes opgelegd van respectievelijk ruim 1,3 miljoen euro en 3 miljoen euro voor het overtreden van de mededingingsregels. Dat maakte de NMa vrijdag bekend.

De twee instellingen werkten eerder samen binnen Caraat. Bij de ontvlechting van de samenwerking maakten de twee volgens de NMa vergaande afspraken om de onderlinge concurrentie te beperken via marktverdeling. 'Een ernstige overtreding van de Mededingingswet', aldus de NMa. Vierstroom had al een sterke positie op de markt in Midden-Holland, zodat nieuwkomer Careyn geen kans kreeg.

Bron www.zorgwelzijn.nl

Prijskartels zijn net als rayon- of marktverdelingskartels verboden. Dat bepaalt de mededingingswet.

VRAAG 7

Noem twee redenen waarom kartelvorming verboden is.

Reden 1 _____

Reden 2 _____

VRAAG 8

Wie ziet in Nederland toe op naleving van de mededingingswet?

_____

De boete werd door de autoriteit voor beide ondernemingen vastgesteld op 10% van de jaaromzet.

VRAAG 9

Kruis aan hoe hoog de omzet van de stichting *Careyn Zuwe Aviant* in het boetejaar bedroeg.

☐ €13.000.000

☐ € 3.000.000

☐ € 2.470.000

☐ € 1.430.000

☐ € 1.300.000

Deze autoriteit heeft bij de genoemde zorginstellingen ingegrepen na eigen onderzoek. De autoriteit kent echter ook een clementieregeling. Stel dat de stichting *Careyn Zuwe Aviant* gebruik zou hebben gemaakt van deze regeling.

VRAAG 10

Hoeveel euro had de stichting *Careyn Zuwe Aviant* kunnen besparen als zij gebruik zou hebben gemaakt van deze regeling.

€ _____

In Europa ziet de Europese Commissie toe op naleving van de mededingingsregels die in de Europese Unie gelden. Ga naar http://www.youtube.com/watch?v=mMWXfU84Fu8. Duur: 41 seconden

Uit de video blijkt of er in de Europes Unie ook een clementieregeling bestaat.

VRAAG 11

In de Europese Unie is er *wel/geen* sprake van een clementieregeling. Dat blijkt uit de volgende opmerking uit het journaal:

_____

_____

Opinie:

Ik ben *voor/tegen* overheidsingrijpen op de markt door mededingingsautoriteiten, omdat:

_____

_____

_____

ANTWOORDEN HUISWERKOPDRACHT
WERKBLAD LEERLINGEN LES 2

VRAAG 1

Situatie 1	Omzet Hoofdman:	0,85 x € 100 miljoen	= € 85 miljoen
	Omzet Laroos	1,2 x € 100 miljoen	= € 120 miljoen
Situatie 2	Omzet Hoofdman:	1,2 x € 100 miljoen	= € 120 miljoen
	Omzet Laroos:	0,85 x € 100 miljoen	= € 85 miljoen
Situatie 3	Omzet Hoofdman:	0,92 x € 100 miljoen	= € 92 miljoen
	Omzet Laroos:	0,92 x € 100 miljoen	= € 92 miljoen
Situatie 4	Omzet Hoofdman:	€ 100 miljoen	
	Omzet Laroos:	€ 100 miljoen	

VRAAG 2

		Omzet Hoofdman in miljoenen euro's	
		Prijshandhaving	Prijsverlaging
Omzet Laroos in miljoenen euro's	Prijshandhaving	100 ; 100	85 ; 120
	Prijsverlaging	120 ; 85	92 ; 92

VRAAG 3

Laroos zal kiezen voor ***prijsverlaging /~~prijshandhaving~~***.

VRAAG 4

Hoofdman zal kiezen voor ***prijsverlaging /~~prijshandhaving~~***.

VRAAG 5

Als beide ondernemingen zouden kiezen voor het handhaven van de prijzen zouden zij beiden een hogere winst hebben behaald.

VRAAG 6

Door gezamenlijk af te spreken dat zij de prijzen niet verlagen kunnen zij het gevangenen-dilemma voorkomen. Dit prijskartel valt of staat bij de mate van wederzijds vertrouwen om de gemaakte afspraak na te komen.

VRAAG 7

Voorbeelden:

- Consumenten krijgen te maken met verhoging van de prijzen: prijsopdrijving
- Toeleveringsbedrijven kunnen in een ondergeschikte positie komen te staan.
- Mogelijke concurrenten kunnen moeilijker de markt binnendringen.
- Door kartelvorming kunnen arbeidsplaatsen verloren gaan.

VRAAG 8

NMa: Nederlandse Mededingingsautoriteit

VRAAG 9

☒ € 13.000.000 (€ 1.300.000 : 0,10 = € 13.000.000)

VRAAG 10

€ 1.300.000 (Dit is het bedrag van de boete)

VRAAG 11

In de Europese Unie is er ***wel/~~geen~~*** sprake van een clementieregeling. Dat blijkt uit de volgende opmerking: ***Henkel hoeft geen boete te betalen, omdat dit bedrijf het kartel opbiechtte.***

OPINIE:

Eigen mening

OPDRACHT MEDEDINGING
WERKBLAD LEERLINGEN LES 2

Lees het volgende internetartikel van www.accountancynieuws.nl:

NMa beboet leidinggevenden Limburgse bouwbedrijven vanwege cover pricing

04-11-2010 12:58 • NMa

De Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) legt aan drie leidinggevenden van twee bouwbedrijven uit Zuid-Limburg persoonlijke boetes op variërend van 10.000 tot 250.000 euro. Zij hebben in 2008 leiding gegeven aan overtreding van de Mededingingswet door hun bedrijf. De bouwbedrijven hebben gezamenlijk opdrachtgevers bewust misleid door middel van 'cover pricing'.

Cover pricing houdt in dat een bedrijf een hoge aanbieding doet met het doel de kansen van een ander bedrijf op het winnen van de opdracht te vergroten en tegelijkertijd zelf - met het oog op volgende aanbestedingen - uitdrukkelijk in beeld van de opdrachtgever te blijven. Het betreft hier de bedrijven Janssen de Jong Infra BV en Aanneming- en wegenbouwbedrijf Limburg BV. Deze bedrijven hebben zelf ook boetes gekregen van in totaal ruim 3 miljoen euro.

VRAAG 1

Leg uit hoe je zelf voordeel kunt behalen door via cover pricing juist een hogere prijs te vragen dan die van je concurrent?

_____

_____

VRAAG 2

Kruis aan. Cover pricing is een voorbeeld van:

- ☐ een fusie
- ☐ kartelvorming
- ☐ clementie
- ☐ mededinging
- ☐ een economische machtspositie

De NMa is een door de overheid ingesteld zelfstandig bestuursorgaan.

VRAAG 3

Leg uit waarom de NMa juist door de overheid is ingesteld.

_____

_____

De Nederlandse Mededingingsautoriteit heeft geldboetes opgelegd aan drie leidinggevenden van een tweetal Limburgse bouwbedrijven.

VRAAG 4

Leg uit dat ondernemingen door *persoonlijke* boetes aan leidinggevenden of opdrachtgevers minder snel kartelafspraken zullen maken.

_____

_____

Voor de boetebepaling bij een overtreding van de mededingingswet hanteert de NMa de volgende uitgangspunten:

Boetes kartelverbod en misbruik economische machtspositie

De boetegrondslag voor een overtreding van het kartelverbod of het verbod op misbruik van een economische machtspositie is 10% van de bij de overtreding betrokken omzet van de onderneming.

De NMa kijkt bij het vaststellen van basisboete voorts naar de ernst van de overtreding. Deze zogeheten ernstfactor wordt meegenomen bij het bepalen van de hoogte van de basisboete. Het maximum van de ernstfactor waarmee de boetegrondslag kan worden vermenigvuldigd is 5. Door de ernstfactor te vermenigvuldigen met de boetegrondslag wordt de basisboete berekend.

De zo berekende basisboete kan worden verhoogd:

- Voor zeer zware overtredingen van de mededingingsregels, zoals prijskartels of marktverdelingsafspraken, kan de NMa de basisboete verhogen met maximaal 25% van de betrokken omzet die de onderneming in het laatste jaar van (haar deelname aan) de overtreding heeft behaald. Deze verhoging past de Europese Commissie ook toe.
- Voor alle overtredingen geldt dat de zo berekende totaalboete met 100% wordt verhoogd als een bedrijf al eerder voor een vergelijkbare overtreding is beboet (recidive) tenzij dit gezien de omstandigheden van het geval evident onredelijk zou zijn.

Alhoewel Janssen bv al eerder door de NMa werd beboet voor een prijskartel, heeft Janssen bv een nieuwe prijskartelafspraak gemaakt per 1 januari 2010. De betrokken omzet was in 2010 € 130.000.000, in 2011 zelfs € 270.000.000. De prijsafspraken werden per 31 december 2011 eenzijdig door een paar concurrenten verbroken. Janssen is nu bang dat een van de concurrenten gebruik wil maken van de clementieregeling en dat de boete in dat geval fors kan oplopen.

VRAAG 5

Bereken tot welk bedrag de boete voor Janssen bv maximaal kan oplopen.

_____

_____

_____

Niet alle concurrentieafspraken zijn verboden.

Uit een brochure van de NMa:

ALGEMENE ONTHEFFING KARTELVERBOD

Constructieve samenwerking, bijvoorbeeld ten behoeve van economische vernieuwing of een omvangrijk technologisch project, prikkelt de economie en mag daarom geen hinder ondervinden van wetgeving die juist omwille van economische vooruitgang is geschreven. Om deze reden heeft de Minister van Economische Zaken de bevoegdheid om bepaalde categorieën afspraken vrij te stellen van het kartelverbod.

VRAAG 6

Leg uit waarom Janssen bv niet in aanmerking komt voor de Algemene vrijstelling van het kartelverbod.

Janssen belsuit het kartel nu zelf te melden bij de NMa. Van de NMa verneemt hij echter, dat zich één van zijn concurrenten de dag ervoor ook heeft gemeld.

CLEMENTIEREGELS BOETEVERMINDERING

Bent u de eerste die het kartel meldt en was de NMa het kartel nog niet op het spoor, dan hoeft u geen boete te betalen. Bent u de eerste melder van een kartel waar de NMa al van afwist, dan betaalt u minder boete of helemaal geen boete. In de tabel staat hoeveel boetevermindering u kunt krijgen.

Plaats in de clementierangorde	Onderzoek NMa reeds gestart?	Categorie	Boetevermindering
1ste clementieverzoeker *	Nee	A	100%
1ste clementieverzoeker *	Ja	B	60-100%
2de clementieverzoeker of volgende	Eventueel	C	10-40%

* Als een eerste clementieverzoeker een andere onderneming zou hebben gedwongen aan het kartel deel te nemen, komt hij in aanmerking voor categorie C.

VRAAG 7

Janssen heeft recht op de hoogste boetevermindering in zijn categorie . Bereken het bedrag van de boetevermindering.

De Nederlandse kartelwetgeving is afgeleid van de Europese mededingingsregels.

Lees het volgende internetartikel van elsevier.nl:

Home > Nieuws > Europese Unie > Megaboete voor luchtvaartmaatschappij Air France-KLM

EUROPESE UNIE

Megaboete voor luchtvaartmaatschappij Air France-KLM

dinsdag 9 november

Luchtvaartmaatschappij Air France-KLM heeft dinsdag een miljoenenboete gekregen van de Europese Commissie vanwege kartelvorming. Air France moet ruim 182 miljoen euro betalen, KLM ruim 127 miljoen euro.

Kartel
De maatregelen zijn dinsdag bekendgemaakt door de Europees Commissaris Almunia (Concurrentie). Volgens hem waren elf luchtvaartmaatschappijen betrokken bij een internationaal kartel.

Brandstof
De maatschappijen zouden tussen 1999 en 2006 afspraken hebben gemaakt over brandstof- en veiligheidstoeslagen. Ook zagen de bedrijven erop toe dat er geen kortingen werden toegestaan.

KLM en Martinair hebben boetes gekregen

Ook Lufthansa en dochter Swiss International Air Lines zouden meegedaan hebben in het kartel, maar kregen hun boete kwijtgescholden, omdat zij de Europese Commissie van hun praktijken op de hoogte hadden gesteld.

VRAAG 8

Over welke kartelvorming ging het bij deze luchtvaartmaatschappijen:

- ☐ productiekartel
- ☐ prijskartel
- ☐ marktverdelingskartel
- ☐ verkoopkartel
- ☐ fusiekartel

VRAAG 9

Citeer de zin in het artikel waaruit blijkt dat de Europese Commissie de clementieregeling heeft toegepast.

Concurrentiebeperkende afspraken en economische machtsvorming leiden tot niet-optimale allocatie van productiemiddelen. Om de concurrentie tussen Nederlandse bedrijven te bevorderen, heeft de overheid onder andere de NMa in het leven geroepen.

Uit de krant:

NMa beboet glaskartel voor ruim 17 miljoen euro

6 januari 2011

De Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) heeft eind vorig jaar een kartel beboet van vier producenten van isolerend dubbelglas wegens prijsafspraken. Koninklijke Saint-Gobain Glass Nederland N.V., Scheuten Glas Nederland B.V. en Pilkington Benelux B.V kregen boetes voor een totaalbedrag van EUR 17.746.000. Eén onderneming, AGC Flat Glass Nederland B.V, krijgt geen boete aangezien zij – door middel van een clementieverzoek – het kartel bij de NMa heeft aangemeld. Saint-Gobain diende pas ná AGC een clementieverzoek in. In ruil daarvoor krijgt de onderneming een korting op haar boete van 30%.

De karteldeelnemers hadden afgesproken de prijzen voor isolerend dubbelglas met in totaal 10 tot 12 procent te verhogen en minimumprijzen vastgesteld. Deze minimumprijzen waren bedoeld om het hoofd te bieden aan met name grote klanten die de prijsverhoging niet zouden accepteren. De karteldeelnemers zijn verschillende keren bij elkaar gekomen om het prijsniveau van isolerend dubbelglas te bespreken. Het kartel werd gevormd door de vier grootste producenten van isolerend dubbelglas in Nederland.

'Kartelvorming vormt een zeer zware overtreding van de Mededingingswet waar ter afschrikking stevige boetes tegenover moeten staan', aldus de voorzitter van de Raad van Bestuur van de NMa. 'Kartelafspraken benadelen bijna altijd de afnemer en uiteindelijk de consument.'

De allocatie werd in het glaskartel verstoord door prijsafspraken. Na ingrijpen door de NMa daalde het prijspeil in de sector weer naar oude niveau. Dit laatste heeft invloed op het consumentsurplus.

VRAAG 10

Kruis het juiste antwoord aan:

- ☐ Het consumentensurplus stijgt weer omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, toeneemt
- ☐ Het consumentensurplus stijgt weer omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, afneemt
- ☐ Het consumentensurplus daalt weer omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, toeneemt
- ☐ Het consumentensurplus daalt weer omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, afneemt

De NMa maakt bij de opsporing van kartels en machtsmisbruik gebruik van de clementieregeling, ingezonden klachten en tips en ook informatie van andere toezichthouders. De NMa spoort zelf wetsovertreders op met het economische empirische detectie-instrument (EEDI). Het EEDI is opgebouwd uit een negental markt- en gedragskenmerken van een sector. Sectoren die hoog scoren zijn interessant om nader door de NMa te onderzoeken.

Uit ESB

Indicatoren concurrentie-index

In een stabiele markt met weinig groei zijn de voorwaarden voor anticompetitief gedrag gunstiger

Bron ESB

Toelichting:
De NMa is een pionier in het empirisch economisch detectieproces. De Concurrentie-Index (CI) is de leidende indicator om de concurrentieverhoudingen van de sectoren in kaart te brengen. Op basis van negen indicatoren wordt de kans op een gebrekkig functionerende markt ingeschat.
De indicatoren die bepalend zijn voor de eindscore van de Concurrentie-index zijn:

- Herfindahl-Hirschman-Index (HHI) = de optelsom van de kwadraten van de percentages marktaandelen van de ondernemingen op de markt. Hoe hoger de uitkomst hoe hoger de concentratiegraad in de markt, hoe groter de kans op economische machtsvorming.
- aantal ondernemingen,
- churn = de ratio toetreding plus uittreding op het totaal aantal bedrijven in een sector
- overlevingsratio = het percentage ondernemingen dat minstens vier jaar actief is op de markt
- innovatie-uitgaven als percentage van de bruto toegevoegde waarde
- Het aantal brancheorganisaties binnen de sector
- De relatieve prijzen binnen de Nederlandse sector in vergelijking met de Europese sector
- de import in de betreffende sector en de marktgroei in de sector.

VRAAG 11

Leg uit waarom in een stabiele markt met weinig groei de voorwaarden voor anticompetitief gedrag gunstiger zijn.

De Herfindahl-Hirschman-Index (HHI) voor 100 bedrijven met elk een marktaandeel van 1% is gelijk aan 100 x $0{,}01^2 = 0{,}1$

VRAAG 12

Bereken de HHI voor 4 bedrijven met marktaandelen van respectievelijk 50%, 30%, 15% en 5%.

VRAAG 13

Leg uit dat op markten met een hogere HHI de kans op kartelvorming groter is.

ANTWOORDBLAD LEERLINGEN OPDRACHT MEDEDINGING, LES 2

VRAAG 1

Door nu een collega-concurrent een opdracht te gunnen, kan een ondernemer in de toekomst rekenen op toekenning van een andere opdracht.

VRAAG 2

☒ kartelvorming

VRAAG 3

De overheid is een neutrale instantie. Als je de bestrijding van kartelvorming overlaat aan het bedrijfsleven zelf bestaat het gevaar van machtsmisbruik. Hierdoor wordt kartelvorming eerder bevorderd dan dat dit wordt bestreden.

VRAAG 4

Als alleen ondernemingen worden beboet hebben de leidinggevenden daar geen last van. Door nu ook aan leidinggevenden boetes op te leggen, bedenken ze zich wel twee keer voodat zij met andere bedrijven kartelafspraken zullen maken.

VRAAG 5

Boetegrondslag: 10% x (€ 130 miljoen + € 270 miljoen) = € 40 miljoen

Basisboete: 5 x € 40 miljoen = € 200 miljoen

Verhoging basisboete met: 25% x € 270 miljoen (omzet laatste jaar) = € 67,5 miljoen +

Totale boete **zonder** recidive € 267,5 miljoen

Verhoging boete wegens recidive: 100% x € 107,5 miljoen = € 267,5 miljoen +

Janssen bv moet betalen: Totale boete **inclusief** recidive € 435 miljoen

VRAAG 6

Het kartel waaraan Janssen bv deelnam betrof geen constructieve samenwerking met het oog op economische voortuitgang.

VRAAG 7

Boetevermindering bedraagt 40% x € 435.000.000 = € 174.000.000

VRAAG 8

☒ prijskartel

VRAAG 9

Ook Lufthansa en dochter Swiss International Air Lines zouden meegedaan hebben in het kartel, maar kregen hun boete kwijtgescholden, omdat zij de Europese Commissie van hun praktijken op de hoogte hadden gesteld

VRAAG 10

☒ Het consumentensurplus stijgt weer omdat het verschil tussen de feitelijke prijzen en de prijzen, die klanten bereid zijn te betalen, toeneemt

VRAAG 11

Voorbeelden van goede antwoorden:

Indien er sprake is van toenemende marktgroei, kan het zijn dat het maken van afspraken lastig is, omdat toetreding van nieuwe concurrenten waarschijnlijk is.

Ondernemingen zijn in een krimpende markt weliswaar geneigd afspraken te maken, maar dat mislukt vaak door de grote economische problemen. Samenspanning biedt dan in situaties van forse krimp geen uitweg meer.

VRAAG 12

$0{,}5^2 + 0{,}3^2 + 0{,}15^2 + 0{,}05^2 = 0{,}365$

VRAAG 13

Het geringere aantal ondernemingen en de relatief grote marktaandelen maken het interessanter en eenvoudiger om samen te werken en te proberen de concurrentie uit te schakelen en potentiële concurrenten van de markt te weren.

TOETSVRAGEN ONTLEEND AAN EXAMENOPGAVE HAVO

TE HUUR: 'GRATIS' SCHOOLBOEKEN!

In een land is Boekhuur monopolist op de markt van schoolboekenverhuur.Dit bedrijf levert huurboeken aan veel middelbare scholen. De andere scholen kopen de boekenpakketten rechtstreeks bij uitgeverijen. Alle scholen krijgen van de overheid een vergoeding van € 210 per leerling per schooljaar. De scholen stellen de boekenpakketten gratis ter beschikking aan de leerlingen. Elke leerling ontvangt per schooljaar één boekenpakket.

De directie van scholengemeenschap Avantis moet kiezen: de boekenpakketten zelf kopen of de boekenpakketten huren bij Boekhuur. De directie stelt twee eisen. De kosten per leerling:

- moeten zo laag mogelijk zijn;
- mogen niet hoger worden dan de vergoeding per leerling die de overheid aan de school verstrekt.

bron 1 Avantis: schoolboeken kopen of huren

	kosten koopboeken	**kosten huurboeken**
variabel	€ 100 per pakket per schooljaar	€ .... per pakket per schooljaar [1)]
vast	€ 120.000 per schooljaar	niet van toepassing
aantal leerlingen	1.000	

noot 1 Boekhuur rekent met een kostprijs van € 170 per pakket per schooljaar en een winstmarge van 20%

GEBRUIK BRON 1

1. Welke keuze zal Avantis maken: kopen of huren? Onderbouw het antwoord met een berekening en houd rekening met de twee eisen.

Boekhuur wil zijn winst vergroten door een verlaging van zijn inkoopprijs. Boekhuur gaat daarom in onderhandeling met de drie grootste uitgeverijen. Eduboek, Meulenberg en Schola stellen dat Boekhuur de oude prijs moet betalen. Zowel Boekhuur als de drie grote uitgeverijen samen menen een sterke uitgangspositie te hebben en gaan met vertrouwen de prijsonderhandelingen in.

bron 2 kenmerken van de markt voor schoolboeken (middelbare scholen)

aantal scholen dat huurt of koopt

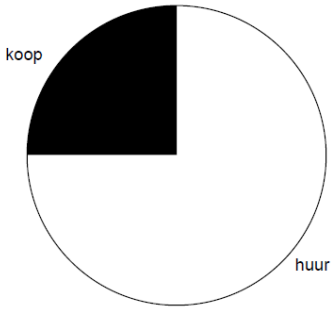

marktaandelen uitgeverijen

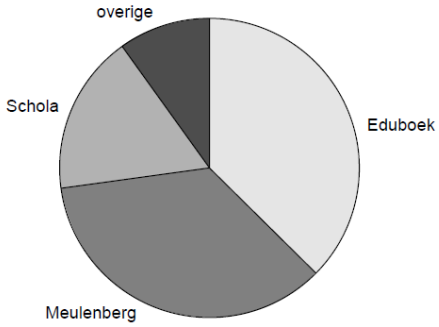

GEBRUIK BRON 2 BIJ DE VRAGEN 2 EN 3.

2. Geef een argument voor Boekhuur om zich sterk te voelen in de prijsonderhandelingen met de uitgeverijen.
3. Geef een argument voor de drie grootste uitgeverijen samen om zich sterk te voelen in de prijsonderhandelingen met Boekhuur.

Eduboek wil minder afhankelijk zijn van Boekhuur en start een eigen verhuurbedrijf voor boekenpakketten: Rent-A-Book (RAB). RAB gaat met Boekhuur concurreren op de markt voor schoolboekenverhuur. RAB overweegt twee prijsalternatieven, zoals te zien is in bron 3.

Boekhuur is van de plannen op de hoogte en heroverweegt haar prijsbeleid. Zowel Boekhuur als RAB streven naar een zo hoog mogelijke winst. Maar ze weten van elkaar niet welk prijsbeleid zal worden uitgevoerd.

bron 3 prijsconcurrentie en winstverwachtingen

		Winst Rent-A-Book	
		Prijs boekenpakket € 204	Prijs boekenpakket € 195
Winst Boekhuur	Prijs boekenpakket € 204	Winst Boekhuur,Winst RentAbook 34 , 34	Winst Boekhuur, Winst RentAbook 19 , 42
	Prijs boekenpakket € 195	Winst Boekhuur,Winst RentAbook 42 , 19	Winst Boekhuur, Winst RentAbook 31 , 31

De bedragen zonder €-teken geven de winst in miljoenen euro's weer bij de gegeven prijsverhoudingen.

De prijzen gelden per schoolboekenpakket.

In elke cel is als eerste het winstbedrag van Boekhuur vermeld en als tweede het winstbedrag van Rent-A-Book.

GEBRUIK BRON 3 BIJ DE VRAGEN 4 EN 5.

4. Welke prijs per pakket zal Boekhuur vragen nu RAB ook boekenpakketten verhuurt? Verklaar het antwoord.
5. Leg uit dat in de gegeven situatie Boekhuur en RAB hun winst zouden kunnen vergroten door het maken van een prijsafspraak.

Een van de redenen waarom er geen prijsafspraken zijn gemaakt is de mededingingswet. Behalve dat economische machtposities niet zijn toegestaan en dat fusies en overnames moeten worden gemeld is ook kartelvorming verboden.

6. Geef een reden waarom kartelvorming verboden is.
7. Wie ziet in Nederland toe op naleving van de mededingingswet?

De mededingingswet is gebaseerd op wetgeving van de Europese Unie. Lees het artikel in bron 4.

BRON 4 EUROPESE COMMISSIE BEBOET UNILEVER

Unilever krijgt forse boete van Europese Commissie wegens verboden prijsafspraken

woensdag 13 april 2011

Unilever, producent van consumentengoederen, heeft een forse boete van 104 miljoen euro gekregen van de Europese Commissie wegens kartelafspraken over waspoeders en vaatwasmiddelen. Het Amerikaanse Procter & Gamble (P&G) kreeg een boete van ruim 211 miljoen euro. Het Duitse Henkel hoeft niets te betalen omdat het aan de bel trok en het kartel bekendmaakte, zo meldde de EC woensdag.

Bron: euobserver.com

De opgelegde basisboete aan Procter en Gamble bedroeg omgerekend 25% van de betrokken omzet.

8. Bereken de omzet van Procter en Gamble waarover deze boete moest worden betaald.
9. Citeer de zin waaruit blijkt dat de Europese Commissie een clementieregeling toepast.

TOETSVRAGEN ONTLEEND AAN EXAMENOPGAVE VWO

DUBBELSPEL

In een bepaald land bewaakt toezichthouder TTD de concurrentieverhoudingen op de markt voor mobiele telefonie. In dit land bieden slechts twee bedrijven (bedrijf a en bedrijf b) mobiele telefonie aan. Een klant van bedrijf a betaalt aan bedrijf a een tarief per minuut. Als die klant belt naar een klant van bedrijf b, brengt bedrijf b voor het gebruik van het netwerk een tarief per minuut in

rekening aan bedrijf a. Bij bedrijf b gebeurt hetzelfde.

TTD hanteert het onderstaande model om de kosten en de opbrengsten van beide bedrijven te

beschrijven. De gegeven bedragen gelden in de uitgangssituatie.

BRON 1 AFHANKELIJKHEID AFZET, OMZET EN KOSTEN VAN BEDRIJF A TOV BEDRIJF B

opbrengsten	$TO_a = M_a \times 20 + M_{ab} \times 4$ $TO_b = M_b \times 21 + M_{ba} \times 5$
kosten	$TK_a = M_a \times 3{,}5 + M_{ba} \times 5 + 800$ $TK_b = M_b \times 4{,}5 + M_{ab} \times 4 + 600$
afzet	$M_a = -30 \times P_a + 20 \times P_b + 300$ $M_b = -35 \times P_b + 25 \times P_a + 315$

TO_a	totale opbrengst van bedrijf a
TO_b	totale opbrengst van bedrijf b
M_a	aantal minuten dat bedrijf a eigen klanten in rekening brengt
M_b	aantal minuten dat bedrijf b eigen klanten in rekening brengt
M_{ab}	aantal minuten dat bedrijf a in rekening brengt aan bedrijf b
M_{ba}	aantal minuten dat bedrijf b in rekening brengt aan bedrijf a
TK_a	totale kosten van bedrijf a
TK_b	totale kosten van bedrijf b
P_a	tarief per minuut dat bedrijf a eigen klanten in rekening brengt
P_b	tarief per minuut dat bedrijf b eigen klanten in rekening brengt

Bedrijf b heeft bekend gemaakt het tarief dat bedrijf a moet betalen voor het gebruik van het netwerk, te willen verhogen tot 7.

TTD heeft vernomen dat als reactie daarop bedrijf a overweegt het desbetreffende tarief te verhogen tot 6. TTD veronderstelt dat beide bedrijven die kostenverhogingen doorberekenen in de tarieven voor hun eigen klanten. TTD vreest een tariefoorlog ten koste van de consument. Om de gevolgen daarvan in kaart te brengen, heeft TTD de onderstaande matrix samengesteld.

BRON 2 PAY-OFF-MATRIX BEDRIJF A EN B BIJ VERSCHILLENDE ONDERLINGE TARIEVEN

		winst bedrijf b	
		bij tarief 5	bij tarief 7
winst bedrijf a	bij tarief 4	1.212 688	830 970
	bij tarief 6	1.379 285	1.145 523

TTD besluit op basis van deze matrix in te grijpen en vraagt zich nu af op welke manier dat zou moeten plaatsvinden. TTD denkt onder andere aan het instellen van een maximumtarief voor het gebruik van elkaars netwerk. Ook wordt overwogen de partijen te informeren over de verwachte negatieve uitkomsten van een tariefoorlog en een beroep te doen op zelfregulering. Er wordt een brainstormsessie gehouden om van beide opties argumenten vóór en tegen in kaart te brengen.

In de uitgangssituatie bedraagt Mb 80, Mab 48 en Mba 32.

1. Laat met een berekening zien dat de totale winst van bedrijf a in de uitgangssituatie 1.212 bedraagt.

Als beide bedrijven de tarieven die ze elkaar in rekening brengen verhogen, neemt de gezamenlijke winst van beide bedrijven af.

2. Geef daarvoor een verklaring op basis van het model.
3. Leg uit hoe de TTD uitgaande van de matrix tot de conclusie kan komen dat ingrijpen noodzakelijk is met het oog op het handhaven van de concurrentieverhoudingen.
4. Beschrijf bij beide opties (maximumtarief en zelfregulering) een argument vóór en een argument tegen. De argumenten moeten passen in de gegeven context.

Gebruik ongeveer 75 woorden.

TTD hanteert dezelfde mededingingsregels als in de Europese Unie. Lees het artikel in bron 4.

BRON 4 EUROPESE COMMISSIE BEBOET CHEMIEBEDRIJVEN

Europese Commissie beboet zes Europese chemiebedrijven

Brussel- 20-07-2010

De Europese Commissie heeft aan zes chemiebedrijven een boete opgelegd voor kartelvorming op de markt van fosfaten voor veevoeders. De totale boete voor het kartel - dat meer dan drie decennia stand hield - loopt op tot ruim 175 miljoen euro.

Vijfendertig jaar lang controleerden de betrokken bedrijven de markt van enkele fosfaten die gebruikt worden in het voeder van rundvee, varkens, gevogelte, vissen en huisdieren. Naast prijsafspraken verdeelden ze markt en klanten en legden ze gemeenschappelijke verkoopsvoorwaarden vast. Pas in 2004 kwam de hele zaak aan het licht, toen één van de partners - het Finse Kemira - een boekje ging opendoen bij de Europese Commissie. Als dank hoeft Kemira geen boete te betalen

De boete van 83,75 miljoen euro voor Tessenderlo Chemie is de grootste van de vijf kartelpartners. Het Nederlandse FMC Chemicals is 14, 4 miljoen euro veschuldigd. Het Franse Timab krijgt een boete van bijna 60 miljoen euro, het Spaanse Ecros 14, 8 miljoen euro en het Portugese Quimitécnica 1,8 miljoen euro.

Sinds kort maken de betrokken bedrijven daarbij kans op een vermindering van de boete met 10 procent, in ruil voor hun medewerking aan het onderzoek.

De opgelegde boete aan het Nederlandse FMC Chemicals is 14, 4 miljoen euro. Dit is 10% minder dan de basisboete omdat het bedrijf meewerkte aan het onderzoek van de Europese Commissie. De basisboete bedroeg 20% van de betrokken omzet.

5. Bereken de omzet van Procter en Gamble waarover deze boete moest worden betaald.
6. Citeer de zin waaruit blijkt dat de Europese Commissie een clementieregeling toepast.

BRON 5 UIT EEN INTERNETARTIKEL

De vereniging die de belangen behartigt van de losse handel in bloemen (marktkramen, bloemenstalletjes) heeft bij de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) een klacht ingediend. De klacht betreft de tariefsverhoging van het inschrijfgeld voor handelaren op de bloemenveiling in Aalsmeer. De vereniging vindt dat de veiling misbruik maakt van haar economische machtspositie.

Op de bloemenveiling in Aalsmeer worden partijen bloemen gekocht door grote handelaren in bloemen, de losse handel in bloemen, bloemenwinkels, supermarkten en tuincentra. Kleinere handelaren, zoals de losse handel in bloemen, beschikken naast zelf inkopen op de bloemenveiling in Aalsmeer over voldoende andere kanalen om bloemen in te kopen (bijvoorbeeld bij kleinere bloemenveilingen of bij grote handelaren).

Elke handelaar op de veiling in Aalsmeer moet zich bij de veiling inschrijven. Het inschrijftarief bedroeg tot nu toe € 150. De veiling wil dit tarief verhogen tot € 6.000. Volgens de veiling is deze tariefsverhoging nodig omdat consumenten steeds hogere eisen stellen aan de houdbaarheid van de bloemen, waardoor de opslagkosten voor de veiling stijgen. Ook brengt de losse handel met zijn vele kleine handelaren relatief veel kosten voor de veiling met zich mee.

Marktkoopman Van der Neut, vertegenwoordiger van de losse handel in bloemen, heeft het gevoel dat zijn branche door deze tariefsverhoging wordt weggejaagd van de bloemenveiling. Van der Neut stelt: 'De tariefsverhoging van de bloemenveiling in Aalsmeer bedreigt de winstgevendheid van de losse handel in bloemen. Als losse handelaren overschakelen op inkoop van bloemen via grote handelaren, leidt dat tot een hogere kostprijs van bloemen doordat er een schakel in de handel is bijgekomen. Als losse handelaren in bloemen zelf blijven inkopen op de bloemenveiling in Aalsmeer, zal door de tariefsverhoging de kostprijs van bloemen voor losse handelaren sterker stijgen dan voor grote handelaren. Wat losse handelaren in bloemen ook doen, de tariefsverhoging pakt voor hen altijd nadelig uit.'

Om de concurrentie tussen Nederlandse bedrijven te bevorderen, heeft de overheid onder andere de NMa in het leven geroepen. De NMa behandelt klachten van ondernemingen of consumenten die misbruik vermoeden van een economische machtspositie. Ook bedrijven die willen fuseren, moeten een vergunning aanvragen bij de NMa.

De NMa heeft de klacht van de vereniging van de losse handel afgewezen.

7. Citeer de zin uit het krantenartikel waarin een argument genoemd wordt dat de NMa gebruikt kan hebben bij dit besluit. Verklaar het antwoord.

Zin: _____

_____

_____

Verklaring: _____

_____

_____

_____

ANTWOORDEN TOETSOPGAVEN

HAVO: TE HUUR: 'GRATIS' SCHOOLBOEKEN!

1 kosten per leerling bij kopen: € 100 + $\frac{€\ 120.000}{1.000}$ = € 220

kosten per leerling bij huren: 1,2 × (€ 170) = € 204

deze laatste prijs per leerling voldoet aan de eis, dat de kosten niet hoger worden dan de vergoeding die de school van de overheid ontvangt

2 Voorbeelden van een juist argument zijn:

– Een antwoord waaruit blijkt dat het grote marktaandeel van Boekhuur op de totale markt voor schoolboeken (75%) het voor de uitgeverijen noodzakelijk maakt tot een overeenkomst te komen met deze grote aanbieder.

– Een antwoord waaruit blijkt dat het grote marktaandeel van Boekhuur op de totale markt voor schoolboeken (75%) het voor de uitgeverijen efficiënt maakt om met deze partij te onderhandelen en tot een overeenkomst te komen.

3 Het marktaandeel van deze drie uitgeverijen samen zo groot is (bron 2 rechter diagram), dat Boekhuur niet in staat zal zijn zonder de levering door deze uitgeverijen een volwaardig huurpakket voor schoolboeken aan te bieden.

4 € 195

Uit de verklaring moet blijken dat, ongeacht de prijs die RAB zal kiezen, Boekhuur de hoogste totale winst behaalt bij een eigen prijs van € 195. (42 > 34 en 31 > 19)

5 voor Boekhuur en Rent-A-Book is de keuze voor € 195 de dominante strategie dus zou een prijsafspraak nodig zijn om te bereiken dat beiden een hogere winst realiseren bij een prijs van € 204.

6 Voorbeelden:

- Consumenten krijgen te maken met verhoging van de prijzen: prijsopdrijving
- Toeleveringsbedrijven kunnen in een ondergeschikte positie komen te staan.
- Mogelijke concurrenten kunnen moeilijker de markt binnendringen.
- Door kartelvorming kunnen arbeidsplaatsen verloren gaan.

7 De Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa)

8 € 211 miljoen : 0,25 = € 844 miljoen

9 Het Duitse Henkel hoeft niets te betalen omdat het aan de bel trok en het kartel bekendmaakte, zo meldde de EC woensdag.

VWO: DUBBELSPEL

1 Ma = −30 x 20 + 20 × 21 + 300 = 120
• TOa = 120 × 20 + 48 × 4 = 2.592
• TKa = 120 × 3,5 + 32 × 5 + 800 = 1.380
Totale winst: 2.592 − 1.380 = 1.212

2 De verhoging van de onderlinge tarieven wordt doorberekend aan de consument hetgeen bij beide bedrijven blijkbaar leidt tot een zodanig groot afzetverlies dat de omzet daalt bij een daarbij achterblijvende daling van de variabele kosten.

3 De dominante strategie het verhogen van de tarieven is hetgeen vooral ten koste gaat van bedrijf b, de kleinste marktpartij, waardoor bij verdere tariefsverhogingen de marktmacht vanbedrijf a te groot kan worden.

4 *maximumtarief*

Bij argumenten vóór valt te denken aan de gemakkelijke uitvoering (per decreet), de eenvoudige controle (accountant), de transparantie (iedereen begrijpt het)
Bij argumenten tegen valt te denken aan marktverstoring (autonomie van markt-partijen), onbillijkheid (tarief hoeft niet overeen te komen met werkelijke kosten)

zelfregulering

Bij argumenten vóór valt te denken aan instandhouding marktwerking (maatschappelijke efficiëntie), lagere kosten consumenten (bij uitblijven van tariefsverhogingen)
Bij argumenten tegen valt te denken aan problemen bij het overtuigen van de marktpartijen voor regulering (binding en zelfbinding) en het instandhouden daarvan (reputatie marktpartijen)

5 Boete aan het Nederlandse FMC Chemicals = 14, 4 miljoen euro.

Basisboete = 14, 4 miljoen euro : 0,9 = 16 miljoen euro.

Omzet = 16 miljoen euro : 0,20 = 80 miljoen euro.

6 Als beloning hoeft Kemira geen boete te betalen.

7 ***Zin:*** 'Kleinere handelaren, zoals de losse handel in bloemen, beschikken naast zelf inkopen op de bloemenveiling in Aalsmeer over voldoende andere kanalen om bloemen in te kopen.
Verklaring: de machtspositie van de bloemenveiling in Aalsmeer is beperkt.